సిల్కు చీర

శ్రీ మురయా

కాత్యాయినీ వాళ్ళు యిల్లు ఖాళీచేసి వెళ్ళడం మీనాక్షమ్మకు చాలా కష్టమనిపించింది. ఊరికే కష్టమనిపించడం కాదు. కళ్ళనీళ్ళ పర్యంతం అయింది. అందులో ఆమె తప్పేమీ లేదు గనుక మీనాక్షమ్మ అశ్రుగర్భితములైన చూపులు చూస్తూ కలిగిన కష్టాన్ని దిగమ్రింగుకొన్నది.

వారిద్దరూ ఒక డాబాలో నాలుగేళ్ళు చెరో భాగంలో కలసి మెలసి ఉండి కాపరాలు చేశారు. ఆ యిల్లు కట్టించిన ఆసామి అసలు ఆ డాబాను రెండు భాగాలుగా అద్దెకివ్వాలనో లేక యిద్దరు కొడుకులకు సమంగా పంచి ఇవ్వాలనో అల్లా కట్టి ఉంటాడనిపిస్తుంది ఆ డాబాను చూస్తే. ముందు గది ఒకటే దానివెనుక ఒక చిన్న హాలూ తరువాత రెండు భాగాలనూ కలుపుతూ వరండా. ఆ వరండాకు పది గదిజాల దూరంలో వంటగదీ వంటగదిని ఆనుకొని స్నానాలగదీ ఉన్నాయి. ముందు గదులను కలుపుతూ విశాలమైన పంచపాళీ వుంది.

చెరో ఇరవై అద్దెక్రింద ఇచ్చేవాళ్ళు. ఒక నెల మీనాక్షమ్మవాళ్ళకు అద్దెక్రింద జమకట్టవలసిన పైకం కొంత తక్కువైతే కాత్యాయిని అడక్కుండానే సర్ది మొత్తం నలభై యింటాయనకు అందించేసింది.

కాత్యాయిని భర్త తాలూకా ఆఫీసు గుమాస్తాగిరి చేస్తుంటే మీనాక్షమ్మ భర్త స్కూలుమాస్టరీ చేస్తుండేవాడు. ప్రొద్దుటపూట వాళ్ళిద్దరూ వెనక వంటగదుల్లో కలిసిఉండి మధ్యాహ్నం కాసేపు మధ్యగదుల్లో సర్దుకొని సాయంకాలానికి ముందున్న పంచపాళీ చేరుకొనేవారు.

ఆత్మీయతలనేవి అనుకోకుండానే ఏర్పడేవే కాని కావాలని ప్రయత్నంచేస్తే వచ్చేవి కావు.

మీనాక్షమ్మ భర్త నాగేశ్వర్రావు తనకు వచ్చే వందరాళ్లతోనూ సంసారం నడుపుకోవాలనుకొన్నాడు. అందుకనే ఇంత అద్దె తాను భరాయించగలనా అని అనుమానం కలిగింది. అల్లా అతను అనుమానిస్తూనే ఆ యింట్లో భాగం తీసుకొన్నాడు. అతను ఆ వాటా పుచ్చుకొన్న వారానికి రెండో వాటాలో వెంకట్రావు వచ్చి చేరాడు.

ఇద్దరూ చేరిన రెండురోజులకే కాస్త పరిచయాలయినాయి.

మరో వారానికి వారిద్దరూ—ఒకరు అటు ఆఫీసుకు మరొకరు ఇటు స్కూలుకూ వెళ్ళినా ఆ రెండు భాగాలముందు తలుపులు తాళాలు బిగించుకొని ఉండవలసిన అగత్యం తప్పింది.

ఆ వచ్చిన ఇద్దరమ్మాయిలూ క్రొత్తగా కాపరానికి వచ్చినవాళ్ళే. ఇద్దరూ ఇక్కడకు వచ్చాకనే పులుసులో తిరగమోత వెయ్యడం నేర్చుకున్నారు. వారిద్దరూ "ఏమండీ అంటే ఏమండీ" అని సరిగ్గా వారమైనా పిల్చుకోలేదు. వారం గడవకముందే కాత్యాయినికి మీనాక్షమ్మను అల్లా పిలవడం ఏదో ఎబ్బెట్టుగా ఉన్నట్లు కన్పించింది. నిమిషంలో వరుసలు కలిపింది కాత్యాయిని.

'ఏమమ్మా వదినా, నీ విల్లా వంట ఆలస్యంచేస్తే మా అన్నగారేమైనా బడికి వెళ్లాలనేనా' అంటూ వంటగదిలోకి వచ్చి కూర తరిగి ఇచ్చి కారం ఎంత వెయ్యాలో ఎప్పుడు వెయ్యాలో చెప్పివెళ్ళేది.

మీనాక్షమ్మకు ఆమెను వరుసపెట్టి పిలవడం కన్నా 'కాత్యాయినీ' అని పిలవడమే బాగుందనిపించింది. మూడు నెలలు గడవకముందే వాళ్ళిద్దరికీ ఏమే అంటే ఏమే అనుకొన్నంత స్నేహమయింది.

"మనసులు కలవాలేగాని ఆడవాళ్ళకు స్నేహమెంతలో అవుతుంది." అనుకొన్నాడు నాగేశ్వర్రావు. క్రొత్త కాపురం ఎల్లాగా అని మొదట ఉంటూ వచ్చిన భయం అతనికిప్పుడు పూర్తిగా పోయింది.

ఎప్పుడైనా బజారుకు బట్టలకొట్టుకు వెళితే ఆ అమ్మాయిలిద్దరూ జంటగా వెళ్ళేవారు. కలిసేవచ్చేవాళ్లు. కాత్యాయిని ఏ చీరకొంటే తనూ అదే కొనేది మీనాక్షమ్మ. కాత్యాయిని కాస్త జాగ్రత్తగా బేరమాడేది. పద్నాలుగురూపాయలకంటె ఎక్కువ ఖరీదు ఏనాడూ ఏచీరకూ తను పెట్టేది కాదు— మీనాక్షమ్మచేత పెట్టనిచ్చేది కాదు. అందుకనే ఇద్దరూ ఒక్కటేరంగు ఒక్కటే ఖరీదుచీరలు కట్టుకొనేవారు. ఆ యింటాయన ఎప్పుడైనావచ్చి వెళుతుండేవాడు. కాసేపు ముందున్న పంచపాళీలో

కూర్చుని "ఏదమ్మా అమ్మాయి, కాస్త మంచితీర్థం అందుకో" అనేవాడు. వారిద్దరూ లోపలకువెళ్లి ఒకరు నీళ్ళల్లో పంచదార కలిపి తెస్తే మరొకరు మజ్జిగలో నిమ్మకాయపిండి పట్టుకొచ్చేవారు. ఆయన మొదట్లో కేవలం అద్దె వసూళ్ళకువచ్చినా తరువాత తర్వాత మధ్యాహ్నంపూటవచ్చి కాసేపు కూర్చుని దాహం పుచ్చుకొని సంతోషించి ఆ యిద్దరు పిల్లల్నీ దీవించి వెళుతుండేవాడు. "నాకెంతో సంతోషంగా వుందమ్మా — నిజంగా నాయింట్లో ఇద్దరు కోడళ్లు తిరుగుతున్నట్లుగా వుంది. మీరిద్దరూ ఇప్పుడు కాకపోయినా పూర్వజన్మలో అక్కా చెల్లెళ్ళు అయి ఉంటారమ్మా" అనేవాడు.

ఆమాట ఆయనేకాదు. పాలుపోసే గొల్లదీ ఆమాటే అనేది. వారానికీ పదిరోజులకూ ఇస్త్రీ బట్టలు తెచ్చిఇచ్చే చాకలీ ఆమాటే అనేది.

మీనాక్షమ్మకంటే కాత్యాయిని రెండేళ్లు పెద్ద. కాత్యాయిని భర్త మీనాక్షమ్మ మొగుడికంటే వయస్సులో పెద్దవాడే అయినా చదువులో కొంత చిన్న అనే చెప్పాలి. ఇంటరు చదువుతూ చదువు ఆపేసి గుమాస్తా ఉద్యోగంలోచేరి అటు ఉద్యోగంలోనూ, ఇటు జీవితంలోనూ నాలుగేళ్ళ అనుభవాన్ని సంపాదించాడు.

నాగేశ్వర్రావు అల్లాగా వెంకట్రావుకంటే చదువులో కొంత ఎక్కువే చదివినా కొన్ని విషయాల్లో అతను వెంకట్రావుకు క్రిందచెయ్యే అయ్యేవాడు.

మీనాక్షమ్మకు అతనిమీద కోపంవస్తే అలిగివెళ్లి కాత్యాయినీవాళ్ల వాటాలో కూర్చునేది. బడివేళకు కంచంలోకి భోజనంరాకపోయేసరికి గత్యంతరం లేక అతను వెంకట్రావు ఆఫీసుగదిలోకి వెళ్ళి ఓ క్షణ మేదో మాట్లాడినట్లు మాట్లాడి "ఏమండీ కాస్త ఆవిడగార్ని పిలిపించండి" అంటూ కోపం చల్లారగా మెత్తబడి అడిగేవాడు. అతను చిరునవ్వు నవ్వుతూ కాత్యాయిన్ని కేకలేశేవాడు. ఆమె తలుపుచాటున నిల్చుని అన్నగారిని కాస్త మందలించేది "చిన్నపిల్లను చేసి అకారణంగా అల్లాగా కోప్పడేస్తారా—కాస్తో కూస్తో లోపాలుండకుండానే ఉంటాయా ఏమిటి...అయినా అంత పడేవాళ్లు ఇక్కడెవ్వరేం లేరు" అనేది.

అటువంటి సమయంలో నాగేశ్వర్రావుకు మౌనమే శరణమయ్యేది.

మీనాక్షమ్మ వెనక ఆసరా ఆట్టే ఉన్న మనిషికాదు. ఆడపిల్లకు ఆడవాళ్ల ఆసరాయే ఎక్కువ కావాలి.

ఆమెకు ఇద్దరు అన్నలూ తండ్రీ ఉన్నారు కాని తల్లికానీ అప్పచెల్లెళ్ళు కానీ లేరు. మీనాక్షమ్మ పుట్టింట్లో పెద్ద ఆడదిక్కల్లా ఆమె నాయనమ్మే. ఆ ముసలావిడ ఆ కుటుంబాన్ని సరిదిద్దుకొంటూ వస్తూ కొడుకుతో ఒరేయి నేనుండగానే పిల్లలకు పెళ్ళిళ్ళు చేయరా చూసిపోతాను." అని పోరుపెట్టి తన పేరఉన్న ఎకరం పొలం అమ్మి ముందు ఆడపిల్లకూ తర్వాత ఇద్దరు మొగపిల్లలకూ పెళ్ళిళ్ళుచేసి కొడుకునూ మనుమలనూ ఆయింటి క్రొత్తకోడళ్ళనూ చూస్తూ సంతోషంగా దాటిపోయింది.

ఆవిడ ఉన్నంతకాలం వంటయింటి పనులు మరెవ్వరినీ ముట్టుకోనిచ్చేదికాదు. ఆవిడ పదిమందికి చేసి పెట్టిందేకాని తను ఒక్కరిచేత చిన్న మెత్తు చాకిరీ చేయించుకోలేదు.

"అమ్మా కాపరానికి వెళ్ళవలసిన పిల్ల దాన్ని కాస్త పని నేర్చుకోనియవే అంటే కొడుకుతో ఆ ముసలావిడ "ఏమిట్రా నేర్చుకోనేది. అక్కడికి వెళితే ఎల్లాగో వస్తుంది—ఇదేం బ్రహ్మవిద్యా—ఇప్పట్నించే దాన్ని బాధపెట్టడం దేనికిరా" అనేది.

అందువల్లనే మీనాక్షమ్మకు కాపరానికి వచ్చిన కొత్తరోజుల్లో అన్నీ సమస్యలుగానే కన్పించాయి.

ఊరగాయలు పెట్టుకోవడం ఎల్లాగా అన్నది ఒక సమస్య అయింది.

తనకేమో చేతకాదు. తన కెంత చేతనవునో తన సొంత వదినలకీ దాదాపు అంతే. పోనీ అత్తగార్ని పిలిపిద్దామా అంటే—ఆవిడ చాలా పెద్దది—అదీగాక ఇందుకోసం ప్రత్యేకంగా పిలిపిస్తే అంత బాగుండదు. మామిడికాయలు రావడం మొదలుపెట్టినప్పటినుంచీ ఆవిడ ఆలోచనలు ఎక్కువయ్యాయి.

ఆ సమస్యను కాత్యాయిని నిముషంలో తేల్చేసింది. "అదేమిటమ్మా వదినా! ఆ భాగ్యానికి ఇంత ఆలోచనా—అంత ఆవేదనా దేనికీ! నాలుగు డబ్బులు జాగ్రత్తపెట్టు ఇద్దరమూ కలిసి మా అమ్మ దగ్గరకుపోయి వద్దాం." అన్నది కాత్యాయిని.

తల్లికి తామిద్దరూ బయలుదేరి వస్తున్నట్లుగా ముందుగా కార్డు వ్రాసి కాత్యాయిని మీనాక్షమ్మను కొంత బలవంతపెట్టి వెంటతీసికొని పుట్టింటికి వెళ్లింది.

కాత్యాయిని తల్లి పూర్వకాలపు మనిషి. చక్కగా నిండుగా పెద్ద ముత్తైదువలా ఉంటుంది. ఆవిడ మీనాక్షమ్మను తన చిన్నకూతురిలా చూచింది. మీనాక్షమ్మ అక్కడఉన్న ఆ వారం పదిరోజులూ—తానేమో ఆ యింటికి పిల్ల అనిగాని. ఆవిడ

కాత్యాయినికి మాత్రమే తల్లి అనిగానీ అనుకోలేదు. అల్లాగని ఆమెకు తోచనేలేదు.

ఆ ఉన్న పదిరోజుల్లో ఆవిడ పిల్లలిద్దరికీ రెండు సార్లు తలంట్లు పోసింది. కాటుక పెట్టింది.

వచ్చేరోజున ఇద్దర్నీ కూచోపెట్టి కాళ్లకు పసుపు వ్రాయించి క్రొత్తచీరలు పెట్టి క్రొత్తగా అత్తగారింటికి పంపించేటప్పుడుండే టంత ఆరాటం పడి పంపింది.

నాగేశ్వర్రావు — మీనాక్షీ కాత్యాయినీ ఇద్దరూ అక్కా చెల్లెళ్ళల్లాగా నవ్వుతూ కొత్త చీరలతో తలంట్లుపోసుకొన్న తలల్తో బండిదిగి ఊర గాయిజాడీలు దింపుకొంటుండం చూచి నిజంగా సంతోషించాడు. వెళ్ళి తెచ్చినసరుకు ఇళ్ళల్లో సర్దుకోడానికి సాయపడ్డాడు. ఆత్మీయత అంటే ఏమిటో అతని కప్పుడు పూర్తిగా అవగాహన కొచ్చింది.

వెంకట్రావు గుమ్మంలో ఎదురై తనువంతు జాడీ అంగుకొంటూ "అయితే ఇంకేం చాలా లాభం గానే వచ్చారన్నమాట" అన్నాడు, నవ్వుతూ అత్త గారిసొమ్ము ఎంత అందిందో ఉజ్జాయింపుగా లెక్క వేసుకొంటూ.

తన భార్యకు తల్లిలేనిలోపం దాదాపు తీరి పోయినట్లుగా భావించి సంతోషించాడు నాగేశ్వ ర్రావు.

మీనాక్షమ్మ ఇన్ని కనకాంబరాలుకొని ఒత్తుగా దండఅల్లి రెండుభాగాలుచేసి తానొకటి పెట్టుకొని రెండోది కాత్యాయినికిస్తే—కాత్యాయిని కావాలని అప్పటికప్పుడు బజారునుంచి గులాబీలు తెప్పించి కొన్ని మీనాక్షిజడలో ఉంచేది.

అదేమిటి కాత్యాయినీ రెండూ ఒక్కసారి దేనికే—! అవి రేపు పెట్టుకోకూడదూ అని మీనా క్షమ్మ అంటే కాత్యాయిని నవ్వుతూ "నీకు తెలి యదులే అది అంతే" అనేది.

ఆ లేత గులాబీలు వాలుజడల్లో చక్కగా పొంకంగా అమరి చుట్టూవున్న కనకాంబరాలకు సువాసలను అందిస్తుండేవి. అల్లాగా పూలు ధరించడం నేర్చుకొన్నాకనే మీనాక్షమ్మ కొడుకునెత్తుకుంది.

మీనాక్షమ్మ తండ్రి కూతుర్ని పురిటికి తీసికొని వెళ్ళి కోడళ్ళ సాయంతో పురుడు పోసి తీసికొని వచ్చి దిగవిడిచి వెళ్ళాడు. పుట్టింటినుండి వచ్చినప్పటినుంచీ ఆ కుర్రవాడి సంరక్షణభారమంతా కాత్యాయినే నెత్తినేసు కొంది. 'నీకేం చేతనవునమ్మా వదినా—నీళ్ళు నేను పోస్తానుండూ' అని పిల్లవాణ్ని తీసుకొని కాళ్ళమీద పడుకోపెట్టుకొని వంటికి నూనె వత్తుగా రాసి నలుగు పెట్టి తలఅంటి నీళ్లుపోసేది.

అల్లాగా నీళ్లు పోస్తుంటే వానలో తడుస్తున్న తామరపూవులా వున్న ఆ చంటివాణ్ని బుగ్గలు సాగ దీసి కాస్త ఏడిపించి ముద్దు తీర్చుకొనేది కాత్యాయిని.

నీళ్లుపోసి లోపలకు తీసికొనిపోయి నీళ్లు బాగా పొడిగా తుడిచి పౌడరద్ది ముద్దాడుతూ భర్తదగ్గరకు తీసికొనివెళ్లి భర్తచేతికిచ్చి ఇస్త్రీ చొక్కా పట్టు కొచ్చి తొడిగి నిద్రపుచ్చేది. కాత్యాయిని ప్రక్క భాగంలోకి నాగేశ్వర్రావు ఇంట్లోవున్నప్పుడుపూర్వం వెళ్లేది కాదు. మీనాక్షమ్మ ఇంట్లో చిన్న చెక్క ఉయ్యాల పడ్డాక చనువుగా వెళ్ళడం పిల్లవాణ్ని చంకనేసుకొని వెళ్ళడం పరిపాటయింది.

వారిద్దరి అన్యోన్యమూ చూచి నాగేశ్వర్రావూ వెంకట్రావూ ఇద్దరూ సంతోషించారు. కాత్యాయిని ఎంత పొదుపో అంతకంటే ఎక్కువ వెంకట్రావు. "ఆ పొదుపూ ఆ జాగ్రత్తా వారిద్దరికే సరిపోయింది" అనుకొనేది మీనాక్షమ్మ. తనకు తాను అనుకోడమే కాక భర్తతో ఆమాటే అంటూ అతన్నికూడా పొదు పుగా వాడమని చెప్పేది.

అతను ప్రొద్దుట ఇంట్లో కాఫీ త్రాగి పదింటి కల్లా భోజనం చేసివెళ్ళినా మధ్యాహ్నం రెండింటికి ఇంటికి వచ్చేలోగా మరొకసారి కాఫీ త్రాగేస్తాడు. సాయంకాలం సరాసరి ఇంటికి రాక స్నేహితులతో కలిసి షికారుపోయి కృష్ణాకాఫీభవనంలో హాజరు వేయించుకొని అనుకోకుండానే పావలా అర్ధా ఖర్చు చేసుకొస్తూ వుంటాడు రోజూ. కాత్యాయిని ఇది కని పెట్టి మీనాక్షమ్మచేత చెప్పించేది.

చివరకు నెలకో పదో పదిహేనో తక్కు వవడం లేదా అని ఒక ప్రక్కన మీనాక్షమ్మ లెక్క వేసి చెబుతున్నా "ఆ ఫరవాలేదులే పావలా అర్ధకూ ఏమిటి" అనేవాడు. ఆమె ఏదో సలహా చెప్పవస్తే విసుక్కునేవాడు. ఆ విషయా ల్లోనేకాక ఇంకా కొన్ని యితరవిషయాల్లో కూడా వాళ్లిద్దరూ వివాదపడేవారు.

'ఏమిటండీ యింకా వ్రాస్తున్నారూ' అంటే అబ్బే ఇదే– ఈ ఒక్క పద్యం పూర్తిచేసి ఆపేస్తాను అనే వాడు.

అల్లా అతను ప్రొద్దుపోయేదాకా ఉండి అల స్యంగా నిద్రలేచేవాడు. అటు కాత్యాయిని తూర్పు తెలతెలవారకముందే లేచి అంట్లగిన్నెలు చప్పుడు చేస్తూ అవి దొడ్లో వేసేది. మరో కాసేపట్లో పని

మనిషి వచ్చి కేక వేసేది. మీనాక్షమ్మ వెళ్లి లేచి కాత్యాయినితోపాటు ముగ్గులు వేసేది వీధి గుమ్మం ముందు. పనిమనిషి వాకిలి చిమ్మి నీళ్ళు చల్లి వెళితే వారు ఇద్దరూ చక్కగా ముగ్గులు వేసేవారు. వెంకట్రావు కూడా ఆరింటికల్లా స్నానాదికాలు పూర్తి చేసుకొని ఎన్నడూ తరిగిపోని తాలూకా ఆఫీసు కాగితాలు ముందేసుకొని కూర్చునేవాడు.

అప్పటికీ తన భర్త నిద్రలేవకపోవడం చూచి కొంచెం కోపగించుకునేది మీనాక్షమ్మ. ఆ విషయంలో కూడా వారిద్దరూ వివాదపడేవారు.

ఆమె మొదట మెల్లగా చెప్పేది. అతను 'ఊఁ పోదూ ఫరవాలేదులే' అనేవాడు. ఆమె కొంత ఘట్టిగా చెప్పేది. అతనికి కోపం వచ్చేది. కోపంగా చురచురా చూసేవాడు. ఆమె రోషపడేది. వాదించేది. కొంచెం ఘాటైన వాదోపవాదాలు జరిగేవి. నీళ్లు తిరుగుతున్న కళ్ళతో మీనాక్షమ్మ మూతి బిగించుకొని చరచరా ప్రక్క వాటాలోకి పోయి కాత్యాయని ప్రక్క చేరేది. మీనాక్షమ్మ అట్టే చదువుకొన్న పిల్ల కాదు. భాగ్యవంతుల పిల్లా కాదు. అందువల్లనే ఆమె పెళ్లిలో నాగేశ్వర్రావుకు చెప్పుకోదగ్గ కట్నాలూ కానుకలూ ముట్టలేదు. కేవలం ఆమె అందం చూసీ కుటుంబం మంచిచెడ్డలు చూసీ నాగేశ్వర్రావు తండ్రి ఆమెను తన కోడలుగా చేసుకొన్నారు. నాగేశ్వర్రావు అందుకు సంతోషించాడు. ఎప్పుడైనా మాటల సందడిలో — అందులోనూ మీనాక్షమ్మ తనమీద అలిగివెళ్ళి ప్రక్కవాటాలోకి పోయి కూర్చునప్పుడు—కాత్యాయిని ఆమెను వెనకేసుకొచ్చినప్పుడు, నాగేశ్వర్రావు మీవాళ్ళు నాకేం వేలూ వందలూ కట్నాలు పొయ్యలేదులే" అనేవాడు.

ఆమాటకు మీనాక్షమ్మ మరింత కోపపడేది. కావాలని పదిసార్లు ఏదో వంకబెట్టుకొని వచ్చి చూసి చేసుకొన్నారుగా — ఇప్పుడు మరి దెప్పడం దేనికీ ఆడబడుచుల్లాగా" అనేది. ఆమె అనడం ఆపగానే కాత్యాయిని అందుకొని "పోనీండి అన్నగారూ— ఆ వెంకయ్యగారి అమ్మాయిని మీ కిస్తామన్నారటగా అయిదువేలు కట్నం ఇచ్చి — చేసుకోకపొయ్యారూ చక్కగా నల్లగా పోలేరమ్మలా వుండేది" అనేది. ఆ సంబంధం వచ్చిన సంగతి మీనాక్షమ్మ కాత్యాయినితో చాలాసార్లు చెప్పింది. కాత్యాయిని ఆమాట అని మీనాక్షమ్మతో చిరునవ్వులు నవ్వేది.

"అన్నగారిని వెనకేసుకొని రావడంపోయి ఎంతసేపూ వదినగారిపక్షమే పలుకుతారే!" అని వెళ్ళిపోయేవాడతను.

ఇహ ఆరోజు సాయంకాలం కాత్యాయిని ఆమెను అనేకవిధాల అలంకరించి కాటుక పెట్టి తిలకం దిద్ది పిల్లవాణ్ని నిద్రపుచ్చి ఆయనగారు వచ్చాక తన భాగంలోకి వెళ్ళిపోయేది.

అతను రాత్రిపూట భోజనం పూర్తిచేసి ముందున్న గుహల్లోకి వచ్చి టేబిలుముందు కూర్చుని ఏపుస్తకమో చదువుతున్నట్లో ఏదో వ్రాసుకొంటున్నట్లో—ఏమో ఆలోచిస్తున్నట్లో నటించేవాడు.

ఒకొక్కరోజున ఆ నటన నిజంగా నటనే అయ్యేది. మరోరోజున అంతలో అందులో మునిగిపొయ్యేవాడు.

అల్లాంటి సమయాల్లో వారొకసారి సత్యభామా కృష్ణులయ్యేవారు. వేరొకసారి సుగాత్రీశాలీను లయ్యేవారు.

ఏమండీ ఆ పుస్తకాలు చదవకపోతేనేం ఇంత ప్రొద్దుపోయి...అదేదో రేపు వ్రాసుకోకూడదూ?" అనేది మీనాక్షమ్మ అమాయికంగా.

పెద్ద విద్యుద్దీపకాంతిలో ఆవిడకు నిద్రరాదు. అతనికేమో ఆ ధోరణిలో పడితే నిద్ర ముంచుకొని వచ్చేదాకా చదువుతూ కూర్చుంటే తప్ప నిద్ర పట్టదు.

"కుర్రాడికి అత్త గారాబాలు ఎక్కువయ్యాయి" అని కొంచెం ఎత్తిపొడిచేవాడు వెంకట్రావు.

ప్రొద్దుటపూట అత్త అత్త అంటూ వాడు తప్పటడుగులు వేస్తూ ప్రక్కభాగంలోకి పోయి వాళ్లింట్లోవున్న చిన్నకప్పుతో పడితేనేగాని పాలు త్రాగేవాడుకాదు. వెంకట్రావు ఆ కుర్రాడ్ని కొంచెం భయపెట్టేవాడు. మీనాక్షమ్మ వాడు దేనికైనా మంకుతనం పోతే 'అదుగో అదుగో మీ మామయ్య వస్తున్నారులే" అనేది. దాంతో వాడు గప్ చిప్.

అల్లాగా వారిద్దరి కాపరాలు అన్యోన్యంగా అక్కచెల్లెళ్ళ కుటుంబాల్లాగా నడిచాయి ఆ నాలుగేళ్ళూ.

ఆ రెండు భాగాల్లోనూ పాలు వాడికగా పోసే గొల్లది ఈమన్న "అబ్బే వాళ్ళిద్దరూ అప్పచెల్లెళ్ళే నమ్మా—మనతో ఊరికేనే అల్లా అంటారు" అనడం మొదలు పెట్టింది.

ఆ వాడ వాడంతా అల్లాగే అనుకొన్నారు. ఆమాట నిజానికి అబద్ధమే అయినా—అది అబద్ధం అని ఎవ్వరూ అనుకొనేవారు కాదు. అసలు కాత్యాయినీ మీనాక్షమ్మావాళ్లే అనుకొనేవారు కారు.

ఇంతలో వెంకట్రావుకు రెవెన్యూ ఇనస్పెక్టరు పనిఅయింది. అతన్ని ఆఊరినుండి బదిలీ చేశారు. బదిలీ చేయించుకోడానికి వెంకట్రావు కొంత ప్రయత్నం చేశాడని మీనాక్షమ్మకు అనుమానం.

"అబ్బే అదికాదమ్మా వదినా—వాళ్లే బదిలీ చేశారటమ్మా" — అని కాత్యాయిని నాలుగుసార్లు నమ్మకంగా చెప్పినా మీనాక్షమ్మ కా అనుమానం పోలేదు.

ఆవిడ అనుమానం ఎల్లావున్నా బదిలీ అయ్యాక కాత్యాయినివాళ్ళు తమ భాగం ఖాళీచేసి వెళ్ళక తప్పిందికాదు.

మీనాక్షమ్మకు చాలా కష్టంవేసింది. నిజంగా కళ్లనీళ్ళ పర్యంతం అయింది. కాత్యాయిని మెల్లగా చెప్పి ఓదార్చింది.

"మళ్ళీ కొన్నాళ్లు పోయాక వీలయితే ఇక్కడికే బదిలీ చేయించుకొంటాము లేవమ్మా వదినా" అని మరీ మరీ చెప్పి వెళ్ళింది కాత్యాయిని పిల్లవాణ్ని పదిసార్లు ముద్దాడి తల్లి చేతికిస్తూ.

వాళ్లు వెళ్లాక నెలరోజులదాకా ఆ వాటా ఖాళీగానే ఉంది. నెల తర్వాత ఆ భాగంలోకి ఒక తహసీల్దారుగారు వచ్చి చేరారు. ఆయనలా వచ్చి చేరిన మరుసటిరోజునుంచే ఆ డాబాలో కొన్ని మార్పులు రావడం మొదలుపెట్టాయి.

వారం తర్వాత కొన్ని ఏర్పాట్లు చేశారు తహసీల్దారుగారు.

అంతకుముందే పంపకాల్లో పోట్లాడుకొని కోర్టు వారి తీర్పు వచ్చిన మరుసటిరోజునే — ఇల్లంతా అడ్డంగా నిలువుగా తడికలూ గోడలూ పెట్టుకొన్న అన్నదమ్ముల భాగాల్లాగా కన్పించాయి ఆ రెండు భాగాలున్నూ. ముందున్న పంచపాళీలో సగంలో తడిక పెట్టుకోడం చూచి నాగేశ్వరరావు కష్టపడితే వెనక డాబాకూ వంటగదికీ మధ్యఉన్న కాస్త ఖాళీ స్థలంలోనూ తడిక పెట్టుకోవడం చూచి మీనాక్షమ్మ కష్టపడింది. అట్టే పెద్ద ఉపయోగం లేకపోయినా ముందున్న పంచపాళీ పూర్వం చక్కగా విశ్రాంతిగా విశాలంగా కన్పించేది. ఇప్పుడు మరోలా కన్పించేసరికి అతనికి కష్టమనిపించింది.

వెనుక ఖాళీస్థలంలో పిల్లవాడు విశ్రాంతిగా ఆడుకొనేవాడు. ఇప్పుడు ఆ స్థలం తగ్గి ఇరుకు అయినట్లుగా అనుకొని మీనాక్షమ్మ కష్టపడింది.

జరగవలసిన ఏర్పాట్లన్నీ జరిగాక ఆ భాగంలోకి ఆడవారు బండెడు సామానుతో దిగారు. ఆ వచ్చినావిడ ఒకత్తే వచ్చినా పదిమంది దిగినంత అట్టహాసం చేసింది. ఆ తాసీలుదారుగారిభార్య సామాను సద్దించి వంటమనిషి వడ్డిస్తే ఆపూట క్రొత్తభాగంలో తొలిసారిగా భోజనం చేసింది. వంటమనిషి పన్నెండింటికి పని పూర్తిచేసికొని యింటికి పోతూ మీనాక్షమ్మావాళ్ల గుమ్మంలో ఓ క్షణం నిలబడి కొంత భోగట్టా చేసి వెళ్ళింది. వారి భోగట్టాకూడా కొంత వినిపించి వెళ్లింది.

మరునాడు మీనాక్షమ్మ వంటయింటి వెనుక గుమ్మంలో నిలబడి పిల్లవాడికి అన్నం పెడుతుండగా తాహసీలుదారుగారిభార్య కన్పించింది పెరట్లో.

పెరట్లో చెప్పులు వేసుకొని తిరగడం మీనాక్షమ్మకు చాలా క్రొత్త అనిపించింది. ఆమె పెట్టుకొన్న కళ్లజోడు ఆమెకు అందాన్నివ్వకపోయినా, దర్జానిస్తున్నాయనుకొంది. ఇంట్లో ఉన్నప్పుడు కూడా అంత ఖరీదైన చీర కట్టిందేమా అని కొంత ఆశ్చర్యపడ్డది.

ఆవిణ్ని చూపిస్తూ "ఎవలమ్మా — వాల్లు — మన కాచత్తాయివాల్లు మల్లా ఎప్పలొత్తాలా?" అని అడిగాడు మీనాక్షమ్మకొడుకు.

ఆమాటలు కొన్ని విన్నదో ఏమో ఆవిడ మీనాక్షమ్మ నిల్చున్న గుమ్మంవైపువచ్చి కొంత దూరంలో నిలబడి "ఏమిటంటాడూ మీఅబ్బాయ్"అని అడిగింది.

వచ్చి రెండు రోజులయినా కాస్త ప్రక్కవాళ్లని పల్కరించాలన్నా అనుకోని ఆవిడకు వెంటనే సమాధానం చెప్పడానికి మీనాక్షమ్మకు అట్టే మనస్కరించలేదు.

అందువల్లనే ఓ క్షణమాగి "ఏంలేదులెండి— మొన్నటిదాకా మీ వాటాలో మావాళ్లే ఉండి వెళ్ళారు—ఆవిషయమే అడిగాడు" అని తేల్చేసింది.

ఆవిడ "అహా అల్లాగా" అని లోపలకు వెళ్ళి పోయింది.

ఆవిడ అల్లా వెళుతుంటే చూచి "ఈవిడ అట్టే వయస్సులో పెద్దదికాదే. అవును కాత్యాయినికంటే ఓ రెండేళ్లు పెద్దయితే కావచ్చు—కాని ఆయన్ని చూస్తే...బహుశా రెండో..." పోన్దూ మనకెందుకు అని అనుకొని కొడుకునోట్లో మళ్లా అన్నంముద్ద పెట్టింది.

ఆవిడకు పిల్లల్లేరని వచ్చిననాడే గ్రహించింది మీనాక్షమ్మ.

ఆవిడగారు పెంచుకొంటున్న పొట్టికుక్క వల్ల ఏం ఇబ్బంది రాబోతోందో అని మొదటే భయపడ్డాడు నాగేశ్వరరావు.

ఆ కుక్క రాత్రిళ్లు మధ్య మధ్య లేచి పెద్దగా మొరగడం మొదలుపెట్టింది. తాను వెళ్లి దాన్ని అటు

దొడ్లోనో కాకపోతే తమ వంటగదిదగ్గరో కట్టివేసుకోమని వెళ్ళి చెప్పివస్తానంటే మీనాక్షమ్మ వద్దని భర్తను వారించింది.

తాసీలుదారిగారి భార్య ఆ భాగంలోకి వచ్చిన నెలలోపలనే ఆ రెండు వాటాల ఆడవారికీ ఒక చిన్న తగాదాకూడా వచ్చింది.

మీనాక్షమ్మ కొడుకు తడికప్రక్కగా వంటగదిదగ్గర పాడుజేశాడు. ఆ నీళ్లు వాళ్లభాగంలోకి పొయ్యాయి. అది అవతలవైపునుండి గమనించిన తాసీలుదారిగారి భార్య తన వంటమనిషిచేత కబురంపించింది.

మీనాక్షమ్మకు కోపంవచ్చింది. కొడుకును పిఱ్ఱమీద ఒక్కటి అంటించి చరచరా వారి వంటయింట్లోంచి అవతలవైపుకు వెళ్లి మాట్లాడకుండా తడిగుడ్డతో తుడిచి వచ్చింది.

మీనాక్షమ్మ అల్లా తుడుస్తున్నప్పుడు దూరంగా నిలబడి ఆవిడ "ఆ మీరు తుడవక్కర్లేదులెండి—మా వంటావిడ తుడుస్తుంది. ఊరికే చెప్పాను" అన్నది కొంచెం హుందాతనం ఒలకపోస్తూ.

మీనాక్షమ్మకు ఒళ్లుమండింది. అయినా ఒక్కమాటైనా అనకుండా వచ్చేసింది. హాల్లోకి పోయి మూలకూర్చుని అలిగి ఏడుస్తున్న కొడుకు నెత్తుకొని సముదాయించింది.

అప్పటికీ ఆవిడకు కోపం తగ్గలేదు. ఆ కోపం రాత్రి భర్తవచ్చి "ఏం అంత కోపంగా వున్నావ్" అని పరామర్శ చేసేదాకా ఏ కొంచెమూ తగ్గలేదు.

అతను అడిగీ అడగడంతోటే రోషంగా విషయమంతా చెప్పి "ఎంత తాసీలుదారిగారి భార్య అయితే మట్టుకూ అల్లా కబురుచేస్తుందా—పసివాడు తెలియక చేస్తే" అన్నది.

అయినా నువ్వు వెళ్లి తుడిచిరావలసిన అగత్యం ఏం పట్టింది!" అన్నాడతను.

"అవును. కావాలనే వెళ్లాను" అన్నది మీనాక్షమ్మ. అతను మరొక్షణమయ్యాక "పోనీయ్—పోనీయ్ — అంతటితో పోనిచ్చెసెయ్. ఇరుగుపొరుగు వారితో తగూ పెట్టుకోవడం బాగుండదు." అన్నాడతను.

ఇది మరీ బాగుంది- నేనా తగూ పెట్టుకొంది - వాళ్ళ దర్జాలుంటే వాళ్ళకే ఉంటాయ్—ఈ కాస్త విషయానికి తగూ తెచ్చింది ఆవిడా నేనా" అని రోషంగా అడిగింది మీనాక్షమ్మ. "అబ్బ పోనిద్దూ" అన్నాడతను.

ఆమె ఆ పూట అంతా అలిగి పడుకొన్నది. ఆమె అభిమానం దెబ్బతిన్నదని అతనికి తేలిగ్గానే అర్థమైంది.

ప్రక్క వాటా ఆవిడచేసిన పని చాలా అనుచితమూ అన్యాయమూ అయినా ఏమీ అనడానికి వీల్లేదు కనుక అతను ఊరుకున్నాడు.

ఆ కోపంతో మీనాక్షమ్మ ప్రక్క వాటావైపు ఒక్కసారైనా చూడనైనా చూడలేదు మరి మూడు నెలలదాకా.

తాసీలుదారిగారి భార్య తాను చేసినపని పొరపాటనీ ఆ విషయం మెల్లగా ఆవిడకు చెబుదామనీ అనుకొంటూవుండగా మరో చిన్న సంఘటన జరిగింది.

ఆవిడగారు పెంచుకొంటున్న పొట్టికుక్క ముందువరండాలో తడిక ప్రక్కన కూర్చున్నప్పుడు పూర్వం జరిగిన పొరపాటే జరిగింది. మీనాక్షమ్మ వాళ్ల వరండా అంతా ఆ నీళ్ళు పచ్చగా ప్రాకాయి. కొంత వాసనకూడా వచ్చింది. అది చూడగానే మీనాక్షమ్మలో ఇన్నాళ్ళూ అణగిఉన్న కోపం రోషం మళ్లీ రగులుకొన్నాయి.

మీనాక్షమ్మ ముందు వరండాలో నిలబడి ఆవిణ్ని కేక వేసింది. ఆవిడ తడిక చివరకు వచ్చి ఒయ్యారంగా నిలబడి 'ఏమిటండీ' అన్నది మెల్లగా.

తాసీలుదారిగారిభార్య. మనస్సులో తాననుకొంటున్న విషయం చెప్పేయడానికి మంచి అవకాశం వచ్చిందికదా అని అనుకొన్నది.

అల్లా అనుకొనే ఆవిడ కొంత సౌమ్యంగా చూచింది.

మీనాక్షమ్మ అదేమీ గమనించకుండా రోషంతో "ఇటు చూడండి—మా వరండా అంతా ఖరాబయిపోయింది" అన్నది కోపంగా.

అవునండీ — పాడుకుక్క — పొరపాటే అయింది. మా వంటావిడ సాయంకాలం వస్తుంది—రాంగానే కడిగిస్తాను" అన్నదావిడ తాపీగా.

ఆవిడ అల్లా తాపీగా మాట్లాడటం మీనాక్షమ్మకు మరింత రోషం కలిగించింది. ఆవిడ నిర్లక్ష్యంగా అన్నట్లు తోచింది.

అయితే ఆవిడ వచ్చేదాకా ఇల్లాగే పెట్టుకు కూర్చోమంటారా...?

పోనీ నన్నేం చెయ్యమంటారూ!

"ఏంచేస్తారా—వచ్చి కడగండి" అన్నది దురుసుగా మీనాక్షమ్మ.

'ఫటప్' అన్నదావిడ.

"ఆ ఏడ్చేదేదో సరిగ్గా ఏడ్వండి. ఏదో మాటలు పేలుతున్నారే!" అన్నది కోపంగా మీనాక్షమ్మ ఆవిడ అన్నమాట ఏదో తిట్టు అనుకొని.

వారిద్దరూ మాటలు మార్చుకొన్నారు.

మాటామాటా అనుకొన్నారు. రెండునిముషాలు పొయ్యాక ఆవిడ వినిపించుకోకుండా జరీచీర కొంగు సద్దుకొంటూ లోపలకువెళ్లి తలుపు వేసుకొంది.

మీనాక్షమ్మ అక్కడే చాలాసేపు నిలబడి చూస్తూ ఉండిపోయింది. రాత్రి భర్త రాగానే విషయమంతా చెప్పి ఆవిడ అన్నమాటకు అర్థం చెప్పమని అడిగింది.

ఏంలేదులే — ఊరుకోండీ — అని అర్థం. అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు ఒక్కక్షణ మాలోచించి వాళ్లిద్దరికీ కలహం పెంచకుండాఉండే తీరు ఆలోచిస్తూ. ఒసేయ్—ఇహ నువ్వు ఊరుకో, కాస్త ఆ విషయం మర్చిపో—రేపు నే నాయనతో చెప్పి సద్దేస్తాను" అన్నాడతను.

ఆవిడ కాలేజీచదువు కొంత వెలగబెట్టిందని అతనికి తెలుసు. సగం సగం చదువులు చదివిన ఆడవాళ్లు కొందరు ఇల్లాగే ప్రవర్తిస్తుంటారనీ అతనికి తెలుసు.

అందుకే మనస్సులో విసుక్కొన్నాడు. భార్యకు జరిగిన పరాభవానికి అతనికి కష్టం కలిగింది. "పోనీ నువ్వైనా దేనికి చెప్పూ—తగూ పెంచుకోవడం—మన పనిమనిషి చేత కడిగించివేస్తే పొయ్యేదిగా" అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు. ఆ మాటకు మీనాక్షమ్మకు కోపంవచ్చింది; ఆవిణ్ని వెనకేసుకొస్తున్నట్లుగా అనిపించింది. మరింత రోషపడి "అవును నేనంత తక్కువదాన్న నేగా—మీరు పడి ఊరుకోమనడం — నే నేం పడను. పోనీ ఆవిడగారు అంతకుముందు ఆప నే చేస్తే బాగుండీ!" అన్నది.

"ఇద్దరు చేసినపనులూ బాగుండలేదు." అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు.

ఆమె మళ్లా అలిగింది. నాగేశ్వర్రావుకు చిక్కు సమస్యే వచ్చింది.

భోజనాలయ్యాక ఆపూట అతను ఆమెను కాస్త ఓదార్చి పిల్లవాణ్ని ఎత్తుకొని రెండో ఆటకు సినిమాకు తీసికొని వెళ్లాడు.

ఆ చంద్రికారాత్రి ఆమె అతనితో అల్లా వెళ్లి తిరిగివచ్చాక—ఆమె మనస్సులోని కోపం కొంత తగ్గింది. మరునాడు ఉదయంపూట నాగేశ్వర్రావు ప్రక్క వాటా వారి గుమ్మందగ్గరకు వెళ్లాడు గుమ్మానికి గుడ్డతెర ఒకటి పల్చనిది వ్రేలాడుతూ వున్నది.

లోపల ఆయన తన బల్లముందు కూర్చుని ఏదో వ్రాసుకొంటున్నారు.

అతనక్కడ ఒక్కక్షణం నిలబడ్డాడు.

ప్రక్క వాటావారి లోపాలన్నీ ఒకటొకటే ఎవరో ఎత్తి చూపించినట్లుగా కన్పించడం మొదలు పెట్టాయి.

వారా రుక్కను ఆఫీసుగదిలో వదిలిపెట్టి తలుపులేస్తారు. అది రాత్రిళ్ళు ఒకటే మొరుగుడు. తన కెన్నోసార్లు చదువుకొంటున్నప్పుడూ వ్రాసుకొంటున్నప్పుడూ ఇబ్బంది కలిగింది.

వారు రేడియో పెట్టుకొనడం తప్పుకాదు గాని ప్రక్కవాళ్ళకు బాధాకరంగా మ్రోగించడం బాగుండలేదు.

అవన్నీ అల్లా ఉండగా ఆవిడగారి ప్రవర్తన చాలా అవమానకరంగా ఉన్నది.

ఆ చివరి ఆలోచనతో అతను ముందుకు అడుగు వేశాడు.

ఆయన నాగేశ్వర్రావును చాలా గౌరవించారు. అతిసౌమ్యంగా మాటాడారు.

"మీరు కవిత్వమదీ వ్రాస్తారటగదా" అని అడిగారు.

అన్నీ అడిగాక నాగేశ్వర్రావు కోపం తగ్గిపోయింది. అతను చిరునవ్వునవ్వి ఊరుకొన్నాడు. చివరకు ధైర్యంచేసి తను చెప్పదల్చుకొన్నది వాల్గు ముక్కల్లో చెప్పేసి "చూడండీ మనం ఇరుగుపొరుగున ఉన్నాము. కాస్త కలిసి మెలిసి ఉంటే నాకు మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉంటుంది" అన్నాడు.

వారు మెల్లగా "అవునండీ నాకూ అదే ఆశయం కాని చదువుకొన్నదైనా దానికి అది తెలియదు. అయినా నేను చెప్పి సద్దేస్తాను. ఈసారికి మీరు క్షమించండి" అన్నారు.

ఆయన అంతమాట అనేసరికి నాగేశ్వర్రావు తను ఆవిషయం వారితో ఫిర్యాదుచెయ్యకుండా వుంటే బాగుండేది అనుకొన్నాడు.

వారిద్దరూ అన్యోన్యంగా మాట్లాడుకొన్నారు కొంతసేపు. ఇద్దరు విద్యావంతులు తమ తమ భార్యల లోపాలనూ మన స్తత్త్వాలనూ తమకుండవలసిన సభ్యతలనూ బాగా ఎరిగివున్నవాళ్లలాగా ప్రవర్తించారు. ఒకరికొకరు నమస్కారాలు చేసుకొని శలవు పుచ్చుకోవడాలతో వారిద్దరి హృదయాలూ తేలికయ్యాయి.

అతను నెమ్మదిగా బయటకు వచ్చి నిలబడ్డాడు. అంతలో యింటిముందు బండీ ఒకటి వచ్చి ఆగింది.

మీనాక్షమ్మ లోపలనుంచి గబగబా వచ్చి గుమ్మంలో నిలబడింది ఎవరా వచ్చింది అని ఆత్రంగా చూస్తూ.

బండిలోంచి నలభైఏళ్ళ ముత్తైదువ దిగుతూనే మీనాక్షమ్మను చూచి ఆమె దగ్గరకు వచ్చి "ఇక్కడ మా అమ్మాయి వాళ్లున్నారామ్మా ఈ భాగంలో" అని అడిగింది.

ఆవిడ ఒక వేళ కాత్యాయినికి పినతల్లేమో నని భ్రమపడుతూ మీనాక్షమ్మ ఎవరండీ అని అడిగింది.

అదేనమ్మా—మా అల్లుడు ఏవో తాసీలుదారు ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు—వాళ్లు ఏ భాగంలో ఉంటా" అని అడిగింది.

"అహా—అల్లాగా. అయితే ప్రక్క భాగంలోకి వెళ్లండి" అని నిరుత్సాహపడి మీనాక్షమ్మ చరచరా లోపలకు వెళ్ళింది.

వారి వరండాలోనే నిలబడివున్న నాగేశ్వ్రరావు వారిని కేక వేసి చెప్పాడు.

ఆవిడ లోపలకు వెళ్లింది. వెళ్లి కూతుర్ని పరామర్శించింది. నాగేశ్వరరావు తన భాగంలోకి వచ్చి భార్యవంక గర్వంగా చిరునవ్వుతో చూచాడు.

కూతురికీ అల్లుడికీ ఆపూట ఆవిడే వడ్డించింది. తాసీలుదారిగారి భార్య తల్లి రాకకు లోపల సంతోషించినా అంతకుముందే కలిగిన మనఃక్లేశాన్ని కప్పిపుచ్చుకోలేకపోయింది. అందుకే మనసు విప్పి మాటాడలేక మౌనం వహించింది.

భోజనాలప్పుడు తాసీలుదారు తన భార్యమ గురించి అత్తగారితో పిర్యాదుచేశాడు.

పూర్వం తాసీలుదారు ఉద్యోగమంటే పెద్ద ఘనమైన ఉద్యోగంగా ఎంచబడేది. ఆ ఉద్యోగస్థులూ అల్లాగే అనుకొనేవారు. కాని అన్నిరకాల కంట్రోళ్ళూ రేషనింగులూ వచ్చాక అది మామూలు ఉద్యోగమయిపోయింది.

వీరు రేషనింగ్ తాసీలుదారు. అందువల్లనే వారు తన ఉద్యోగం చూచుకొని ఎన్నడూ గర్వపడ లేదు.

అల్లుడి పిర్యాదు విన్నాక ఆవిడ కూతుర్ని నెమ్మదిగా మందలించింది.

వాళ్ళ సంభాషణలూ ఆవిడ మందలింపులూ మీనాక్షమ్మవాళ్ళకు స్పష్టాస్పష్టంగా వినపడుతూనే వున్నాయి.

మీనాక్షమ్మ తనూ వంతుకుపోయి పంతానికి ఆ పని చెయ్యకుండా వుంటే బాగుండేది అనుకొన్నది.

ఆ విషయమే అనుకొంటూ ఆ రాత్రి ఆమె పిల్లవాణ్ని చిచ్చికొట్టి నిద్రపుచ్చుతూ ఏదో వ్రాసుకొంటూ కూర్చున్న భర్తవంక చూస్తూ నిద్రపోయింది.

మరునాడు ప్రొద్దున్న ముగ్గులు వేస్తుండగా తాసీలుదారుగారి అత్తగారు మీనాక్షమ్మను పల్కరించింది.

మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక ఆవిడ మీనాక్షమ్మ కూర్చున్న గదిలోకి వచ్చి కూర్చుని "ఏమమ్మాయ్—నీకు పిల్లలూ—ప్రస్తుతానికి ఆ కుర్రాడొక్కడేకదూ!" అంటూ ఎంతో చనువుగా అడిగింది.

'అవునండీ' అన్నది అప్రయత్నంగా సిగ్గుపడుతూ.

"బాగుందమ్మా బాగుంది. ముత్యంలాంటి కొడుకును కన్నావ్-మీ అమ్మ ఎంత సంతోషిస్తున్నదో!" తన కట్టి సంతోషం గత నాలుగేళ్లనుంచీ కలుగకపోవడాన్ని జ్ఞాపకంచేసుకొంటూ.

"మా అమ్మ లేదండీ"

"అయ్యో పాపం అల్లాగా" అని ఆవిడ ఎంతో నొచ్చుకొంది.

కొంతసేపయినతరువాత ఆవిడ కొస్త ముందుకు జరుగుతూ "చూడమ్మాయ్ నీ పేరేమిటి!" అని అడిగింది ప్రేమగా. ఆమెకూడా ముద్దుగానే చెప్పింది.

చూడమ్మా మీనాక్షీ—మా అమ్మాయ్‌చూశావూ ఒట్టి దుడుకుపిల్ల—సరే—మీరిద్దరూ చిన్నపిల్లలూ—నేను కొస్త పెద్దదాన్ని కనుక ఓమాట చెబుతా వింటావూ అన్నదావిడ.

"చెప్పండీ"

అయితే నేనొకపనిచేస్తానుండు అని లేచివెళ్ళి కూతుర్ని వెంటబెట్టుకొని వచ్చింది. తాసీలుదారిగారి భార్య రాగానే మీనాక్షమ్మలేచి చాపవేసి కూర్చోండి అంది.

మీనాక్షమ్మ ఆమె తల్లికి దగ్గరగా నేలమీద కూర్చుంది. ఆమె వారికి కొంచెందూరంలో చాప మీద చీర నలక్కుండా కూర్చుంది.

మరోగంటకు ఆమె తల్లిచేసిన సత్ప్రయత్నం వల్ల వారిద్దరూ నిష్కపటంగా స్నేహంగా మాట్లాడుకొన్నారు.

వారు లేచి వెళ్లిబోతున్నప్పుడు ఒక్కక్షణమాగమని, మీనాక్షమ్మ లేచివెళ్ళి అలమారలోఉన్న కుంకుమభరిణతెచ్చి, ఇద్దరికీ బొట్టుపెడుతూ మీ పేరేమిటండీ అని తాసీలుదారిగారిభార్యను మర్యాదగా పొంకంగా అడిగింది.

"కమలాదేవండీ" అన్నదామె.

అబ్బ ఎంతనీటే నీకు—అమ్మాయ్ మేమంతా కమలా అని అంటామ్" అన్నదామె తల్లి లోపలకి వెళుతూ — "చిన్నపిల్లయినా ఎంత బుద్ధిమంతురాలమ్మా" అనుకొంటూ.

ఆవిడ అక్కడ వారంరోజులుంది.

ఆవారంలో ఆ రెండువాటాలవారికి కొంత పరిచయాలయినాయి.

పరిచయమైనకొద్దీ మీనాక్షమ్మకు కమలాదేవి స్వభావం అర్థంకాకుండా వచ్చింది.

ఆవిడ తనవంక తను చూస్తున్నప్పుడు ఒక రకంగానూ తను చూడటంలేదనుకొన్నప్పుడు మరొకరకంగానూ చూస్తుండటం మీనాక్షమ్మకు కొంచెం కష్టంగానే ఉండేది.

ఆవిడ తరచు సినిమాలకు వెళుతుండేది. ఊళ్లోకి వచ్చిన ప్రతి సినిమా ఆవిడ చూడకుండా వెళ్లేది కాదు. అప్పుడప్పుడు ఆవిడ బలవంతపెట్టి మీనాక్షమ్మనుకూడా వెంటతీసికొని వెళ్లేది. టికెట్లకయితే నేం రానూపోనూ బండ్లకయితే నేం అయిదారు రూపాయలు ఖర్చయ్యేవి. ప్రతిసారి డబ్బు ఆవిడే ఖర్చుపెట్టేది. పోనీ నావంతైనా నన్ను ఇచ్చుకోనీయండి" అంటే ఆవిడ మీనాక్షమ్మను ఇవ్వనిచ్చేది కాదు.

మీనాక్షమ్మ కందుకనే కష్టంవేసి ఆవిడతో సినిమాకు వెళ్ళడం మానుకొంది. ఒకవేళ ఆవిడ అంగీకరించినా కొన్నిసార్లయినా తడవకు అయిదు రూపాయలు సినిమాకు ఖర్చుపెట్టే తాహతు తనకు లేదని మీనాక్షమ్మకు తెలుసు.

ఆవిడ బజారు హోటళ్ళనుండీ మిఠాయి దుకాణాలనుండీ ఏవేవో చాలా తెప్పిస్తుండేది తరచు. తెప్పించినప్పుడల్లా కొన్ని మీనాక్షమ్మకు పంపించేది.

మొదట్లో పుచ్చుకొన్న తర్వాత 'మావారు కోపగిస్తారండీ' అంటూ పుచ్చుకొనేదికాదు. ఇల్లా కొన్ని విషయాల్లో మీనాక్షమ్మకు కొంచెం కష్టం కలిగిన మాట నిజమే అయినా—ఏమైనా తర్వాత నెలల్లో వారిద్దరికీ మంచి స్నేహం కుదిరిందనే చెప్పాలి.

రావమ్మా మీనాక్షమ్మా—కాసేపు రేడియో పాటలు విందువుగాని అని పిల్చేది కమలాదేవి మధ్యాహ్నం పూట. ఆమె పిల్లవాణ్ని చంకనేసుకొని వెళ్లేది. వాడా పాటలు వింటూ ఎగురుతూ గంతులు వేస్తూ అల్లరిచేసేవాడు. వాడికేం అర్థమయి—ఆ పాటలు అంత ఆనందం కలిగించాయో అని అనుకొంటూ సంతోషించేది మీనాక్షమ్మ.

కమలాదేవిగారి కళ్లు ఎప్పుడూ వాడిమీదే వుండేవి—వాడక్కడ వున్న వస్తువులు ఏం పాడు చేస్తాడో అని చాటుగా బహిరంగంగా భయపడుతూనే ఉండేది ఆవిడ.

మీనాక్షమ్మ ఆ విషయాన్ని గమనించి వాడి అల్లరిని అతి కష్టంపైన ఆపించి—వాడి ఆనందాన్నీ స్వేచ్ఛనూ ఆటంకపరచి తను జాగ్రత్త తీసుకొనేది.

కమలాదేవి అట్టే అందమైన మనిషి కాకపోయినా ఆవిడచేసుకొనే పోకులవల్ల కాస్త మెరుస్తూనే వుంటుంది. రిస్టువాచీ కళ్లజోడూ పెట్టుకొనే ఆడపిల్లలను చూస్తే నాగేశ్వర్రావుకు అట్టే గిట్టదు.

చెప్పులు తొడుక్కొని వంటయింట్లోంచి కూడా వెళుతూఉండటం ససేమిరా గిట్టదు మీనాక్షమ్మకు. స్నేహమయింది గనుక "మన కెందుకులే" అనుకొని ఊరుకొనేది.

ఆఫీసరుగారి భార్య—అంగులో ఇంటరు చదువుకొన్నది—అంతమాత్రం దర్జా పోవడం అబ్బురమూ కాదు - ఆశ్చర్యమూ కాదు" అనుకొనేవాడు నాగేశ్వర్రావు. అతను ఆమె నొకటి రెండుసార్లు మాత్రమే సరిగా చూచాడు.

ఆ పోకులు మా ఆవిడా చేస్తే ఈవిడకంటే కనీసం వెయ్యిరెట్లు ఘనంగా మెరుస్తుంది అనుకొనేవాడతను.

కమలాదేవి అతన్ని నిదానంగా తొందర తొందరగా—చూసీ చూడనట్లుగా—నిర్భయంగా చాలా సార్లు చూచింది.

నాగేశ్వర్రావు అది గమనించికూడా గమనించనట్టే ప్రవర్తించేవాడు.

ఒకరోజు సాయంకాలం కమలాదేవి రోజుకంటె గొప్పగా ముస్తాబై బండీ పిలిపించింది. మీనాక్షమ్మ వారింట్లోకి వచ్చి ఆవిడతో "ఏమండీ. మీరివ్వాళ కాస్త ఒక్క గంట తీరుబాటు చేసుకొని నాతో బజారు రావాలి" అంటూ బలవంతం చేసింది.

"ఎక్కడకండీ"

బట్టలకొట్టుకు. బేరం అదీ నాకు బాగా తెలియదు—గుడ్డ నాణ్యం అంతకంటే తెలియదు. ఒక్కసారి మీరు రండి - మళ్ళీ ఇప్పుడే వచ్చేద్దాము అని బ్రతిమలాడింది కమలాదేవి.

"కాత్యాయిని వెళ్లాక మళ్ళీ బట్టలకొట్టుకు వెళ్లి ఒక్క చీరైనా చూడలేదు. కట్టుడు చీర కొనుక్కోమని ఆయన ఇరవై యిచ్చారు. నేనూ వీలయితే ఇప్పుడే ఒకటి కొనుక్కోవచ్చు." అని అనుకొంటూ మీనాక్షమ్మ సరేనండీ అంటూ పని తెముల్చుకొని ఆమెతో బజారుకు బయలుదేరింది.

మామూలుగా తను వెళ్లే బట్టలకొట్టుకే ఆవిడా వస్తుందనుకొని ఆ కొట్టు కనపడగానే బండి ఆపించ

మని చెప్పింది మీనాక్షమ్మ. ఇక్కడ కాదు లెండి. ఇంకాస్త పైకి వెళదాం రండి అని ఆవిడ మరో పెద్ద కొట్టుకు తీసుకొని వెళ్ళింది. వారు వెళ్ళిన బట్టలదుకాణం చాలా పెద్దది. చుట్టూ అద్దాలూ—అద్దాల బీరువాలూ అమర్చబడిఉన్నాయి. పైన ఫేన్లూ క్రింద తివాసీలూ అందంగా ఏర్పాటయి ఉన్నాయి.

మీనాక్షమ్మ లోపలకు అడుగు పెడుతూనే ఆశ్చర్యపడిపోయింది — ఆలైట్లు వెయ్యమని ఎవరు ఎవరికి చెప్పారా అని అనుకొంటూ. ఆకొట్టు యజమాని పొడుగాటి తళతళా మెరుస్తున్న సిల్కు లాల్చీతో ముందుకువచ్చి కూర్చోమని కుర్చీ చూపించాడు వారిద్దరికీ. మీనాక్షమ్మను కూర్చోమని తనూ కూర్చుంటూ "ఏవైనా మంచిచీరలు చూపించండి" అంది కమలాదేవి.

ఆవిడమాటతీరు — ఏదో పట్టిపట్టి మాట్లాడి నట్లుగా — ఇంగ్లీషు చదువుకొని నాజూగ్గా షోగ్గా మాట్లాడాలని ప్రయత్నంచేసే ఆడవారిమాటతీరులో వుంటుంది.

మీనాక్షమ్మకు ఆవిడ అల్లా మాట్లాడడం అంత రుచింపదు.

ఆకొట్టుయజమాని తనగుమాస్తాకు ఏదో చెప్పాడు ఇంగ్లీషులో.

ఆగుమాస్తా ఆమాట వినీవినడంతో బీరువా అద్దాలను ప్రక్కకు జరుపుతూ ఒక్కొక్క అరలోంచి ఒక్కొక్కరకంచొప్పున ఇరవైచీరలు తెచ్చి వాళ్ళ ముందు వరుసగా ఒకదానిప్రక్క ఒకటి పెట్టాడు.

మీనాక్షమ్మ ఆశ్చర్యపడింది.

ఆవిడ కొడుకు ఎదురుగాఉన్న పెద్ద నిలువుటద్దంలో తన ప్రతిబింబాన్ని చూస్తూ — ఆశ్చర్యపోతూ—నవ్వుతూ — కాసేపు జాగ్రత్త అన్నట్లు వేలితో బింబాన్ని హెచ్చరిస్తూ ఆడుకొంటూ ఉండిపోయాడు.

"ఏమండీ చూడండీ! ఏరంగు బాగుంటుందో" అని అడిగింది కమలాదేవి.

మీనాక్షమ్మ కాస్త తేరుకొని "ఆ. ఆ. అదే నండీ నేనూ ఆలోచిస్తున్నా"అన్నది తెలివిగా. "అన్నీ బాగానే వున్నాయే — ఇవన్నీ మంచి సిల్కుచీరలేనే" అన్నది.

కాసేపు ఇటువటూ అటువిటూ పడేసి చివరకు ఆవిడ వాటిల్లోంచి మూడుచీరలు ఏరి మిగతావన్నీ తీసెయ్యండి" అంది.

కమలాదేవి ఆ మూడూ తీసుకొని వాటి నొకటొకటీ పరీక్షచేసి పదినిముషాలసేపు—లైటుకు ఒకసారి ఎదురుగా ఎత్తుగానూ ఒకసారి క్రిందుగా వంపుగానూ పట్టుకొని కొంతసేపు చూసి "ఏదండీ వీటి పమిట కొంగులు చూపించండి" అన్నదావిడ.

ఆ గుమాస్తా వాటిని బల్లమీద విప్పి పరచాడు. ఆవిడ అందులో ఒక చీర తీసుకొని "ఏమండీ ఈ బోర్డరూ పమిటచెంగూ బాగున్నాయికదూ—రంగుకూడా బాగుంది—ఏమంటారూ—ఇది తీసుకోమంటారా?" అని అడిగింది.

"తీసుకోండి అదే బాగుంది" అని వెంటనే మీనాక్షమ్మ అనడానికైతే అనకలిగిందే కాని ఆమెకా మూడు చీరలూ బాగానే వున్నాయి. ఆమె మరో క్షణమాగి "అది సరేగానీండి ఖరీదు అడగరేం" అన్నది.

ఆ కొట్టు యజమాని ఆ మాటకు వెంటనే అందుకొని ఇల్లా అన్నాడు. "అయ్యో దానికేంలెండి—ముందు మీకు చీర నచ్చనీయండి అన్నీ ఫిక్స్‌డ్ రేట్సేగా" అన్నాడు.

ఆమాట మీనాక్షమ్మకు అర్థంకాలేదు. బహుశా ధర ఇంగ్లీషులో చెప్పాడేమో ననుకొని ఊరుకొంది.

ఏమండోయ్—ఏమైనా తేడా వస్తే తిరగ్గొట్టేస్తా నండోయ్—సరిగా బిల్లుచేసి బిల్లు ఇల్లా ఇవండి" అంది కమలాదేవి.

అయనేదో కాయితంమీద పెన్సలుతో రెండు గీతలతో చప్పున వ్రాసేసి అది చింపిఇస్తే ఆమె అంది పుచ్చుకొని—పమిటకొంగు కొంచెం తప్పించి లోపలి నుండి పర్సుతీసి డబ్బు ఇచ్చేసి గుమ్మంలో పిల్లవాణ్ని పట్టుకొని నిల్చున్న మీనాక్షమ్మను కలుసుకొంది సిల్కుచీర చేత్తో పట్టుకొని.

అంతవరదాకా ఆ చీర ఖరీదు ఎంతో మీనాక్షమ్మకు అర్థంకాలేదు. "బహుశా కొంచెం ఎక్కువే అయివుండాలి" అనుకొన్నది.

పిల్లవాణ్ని ఒళ్లో కూర్చోబెట్టుకొని బండిలో కూర్చున్నాక క్రొత్తచీర ఒళ్లోపెట్టుకొని కళ్ళజోడు సర్దుకొంటూ కూర్చున్న కమలాదేవితో మీనాక్షమ్మ ఇల్లా అన్నది. "ఇంతకీ ఆ చీర ఖరీదెంతండీ—అసలు మనం బేరం చెయ్యలేదే!"

ఎంతలెండి నూటఎనభైఅయిదూ — ఫిక్స్‌డ్ రేట్సు అన్నాక మనం బేరంచెయ్యడం బాగుండదు —వాళ్లు బేరం చెప్పరు. అయినా మనకు బాగుండకపోతే పంపించి వేస్తామని చెప్పాంగా అన్నదావిడ చీర పైకెత్తి పరిశీలిస్తూ.

ఆమాటకు మీనాక్షమ్మ నిర్ఘాంతపోయింది.

"నూటఏభైయ్యైదురూపాయలా ఆచీర" అనుకొన్నది అప్రయత్నంగా ఆశ్చర్యంగా.

"అంత ఖరీదుటండీ" అన్నది.

"అయినా అంతధర పెట్టేసి కొనేస్తే మీవారు కోప్పడరా" అని అడిగింది మీనాక్షమ్మ అమాయికంగా.

కొత్తయ్యయిని భర్త ఆమెను చీరకు పధ్నాలుగు పదిహేనుకంటె ఎక్కువధర పెడితే నిజంగానే కేకలేసేవాడు.

తనభర్తఅయినా అంతే. ఆ విషయాలు స్ఫురణకువచ్చే అల్లా అడిగింది మీనాక్షమ్మ.

అబ్బే కోప్పడటమా! అన్నదావిడ.

ఇంటికి చేరేలోగా ఆవిడ నాల్గుసార్లు అడిగింది "ఏమండీ ఈచీర బాగుందా — మీరు మనస్ఫూర్తిగా చెప్పండీ" అని.

దారిలో పిల్లవాడు ఏదో చూపించి అది కొనమని ఏడిస్తే మీనాక్షమ్మ ఒకఅణాపెట్టి బిళ్లలుకొని వాణ్ని సముదాయించింది.

ఇంటికి వచ్చినతర్వాత వాడాపూట పెందరాళే నిద్రపోయాడు.

మీనాక్షమ్మ కాపూట ఎందుకో తోచలేదు.

రోజూ తనభర్త కూర్చుని వ్రాసుకొనే కుర్చీలో కూర్చుంది.

చాలాసేపు అల్లా కూచుని ఏదో ఆలోచనల్లో పడి ఉండిపోయింది.

మనస్సులో ఎక్కడో ఏమూలో "నేనూ అటువంటిచీర కొనుక్కుంటే బాగుండును"అని ఒక కోరిక ఉద్భవించి మనస్సంతా కదులుతూ ప్రాకుతూ అంతలో అణిగిపోవడం మొదలుపెట్టింది.

వానకురిసే వేళ కొండకొమ్ములను తాకుతూ తారాడుతూ నీలి మేఘాల్లాగా ఆకోరిక లే ఆ ఆలోచన లే మాటిమాటికీ ఆమెమనస్సులో మెదలడం మొదలుపెట్టాయి.

ఆమెకు అసూయ కలిగింది. దాన్ని అతి ప్రయత్నంమీద ఆమె అణచుకొంది.

అసలూ—సన్నావిడ బజారుకురమ్మని ఎందుకు పిల్చిందీ! అక్కడ బేరంచేసిందేముందీ! ఆవిడ అంత ధరపెట్టి చీర ఎల్లా కొనకలిగిందీ! ఆమె భర్తకు నెలకు నూటయాభయ్యేగా జీతం — మరి నెలంతా ఎల్లా గడుపుకొంటారూ ?

వెనక ఆస్తి ఏమైనా వుందేమో! లేదని ఆవిడ చెప్పిందిగా. లేకపోతే మరి......పై సంపాదన ఏమైనా వుండాలి అనుకొన్నది మీనాక్షమ్మ.

అవును ఈ ఉద్యోగాల్లో అందుకు అవకాశం ఉంటుంది. తాతగారు కరణీకం చేస్తూనే పొలం పుట్రా సంపాదించుకొన్నారు. పోనీ—వీరు కూడా ఆ వెధవ స్కూలుమాస్టరీ ఉద్యోగం మానేసి చక్కగా తానూ ఈ ఉద్యోగమే చెయ్యకూడదూ? అని ఇల్లా ఏమేమో ఆలోచించింది మీనాక్షమ్మ. ఆమె కాసేపు టేబిల్ మీద ఉన్న పుస్తకాలవంక చూచింది. వాటిల్లో కొన్ని తెల్లకాగితాల పుస్తకాలూ కొన్ని ఆయన వ్రాస్తున్న పద్యాల పుస్తకాలూ మరికొన్ని దొంతరులుగా వున్న తెలుగు గ్రంథాలూ. ఆ అచ్చుపుస్తకాలన్నీ ఒకటొకటే తీసి పేర్లు చదివి మళ్ళీ అక్కడ పెట్టేసింది. ఏమిటో—ఈయనకీ పుస్తకాలే లోకం—డబ్బు సంపాదన తెలియదు. చదువుకొంటున్న రోజుల్లోనూ అంతే. ఉద్యోగం చేస్తున్నప్పుడూ అంతే. ఇహ సంపాదించే దెప్పుడూ!

అదేమంటే ఇందులో ఉండే ఆనందం ప్రపంచంలో మరెక్కడుందే పిచ్చిదానా అంటారు ఆయనగారు అనుకొన్నది మీనాక్షమ్మ.

ఆ పూట నాగేశ్వరరావు ఇంటికి వచ్చేసరికి ఆట్టే ప్రొద్దు పోలేదు. అతను ఎనిమిదింటికే వచ్చాడు. అయినా మీనాక్షమ్మకు అతను రోజూకంటే ఆలస్యంగా వచ్చాడనిపించింది.

"ఏమండీ యింత ఆలస్యంగా వచ్చారూ?" అని అడిగింది.

"అదేమిటే ఎనిమిదేగా అయిందీ—రోజూకంటే పెందరాళే వస్తే" అన్నాడు నాగేశ్వరరావు.

"రోజూ మీ రెక్కడకండీ వెళ్తారూ" అని అడిగింది మీనాక్షమ్మ భర్తకు ఎదురుగా నిలబడి.

మీనాక్షమ్మ ఆ పూట మామూలుగా కట్టుకొనే తెల్లచీర కట్టుకొంది. ఎఱ్ఱపూల తెల్లజాకెట్టు వేసుకొంది.

అతనికి మామూలుగా తెల్లచీరమీద రంగునీలం సాదా సిల్కు జాకెట్టు వేసుకొంటే బాగుంటుంది.

"తెల్ల చీరమీద ఎఱ్ఱపూల జాకెట్టు ఇంత అందంగా ఉంటుందన్నమాట" అనుకొంటూ ఆమె వంక చూస్తూ ఉండిపోయాడు నాగేశ్వరరావు.

ఆమె మళ్ళా అడిగింది.

ఎక్కడి కేముందీ—మా శాస్త్రిగారింటికే వెళుతుంటాను. ఏదో కావ్యాలగురించి కాసేపు మాట్లాడుకొని అల్లా తిరిగివస్తాం. ఇవ్వాళ ఆయన లేరు." అన్నాడతను.

అది విన్నాక మీనాక్షమ్మకు ఎంతసేపూ అతనికా పుస్తకాలగొడవే తప్ప డబ్బు సంపాదన పట్టడం

లేదని నిర్ధారణ అయింది. "ఏమండీ ఊరికే అల్లా తిరక్క పోతే—ఏమైనా కాస్త పై సంపాదనకు మార్గం ఆలోచించకూడదూ!" అన్నది.

ఏదో వుంది—లేకపోతే అది ఇల్లా అనదు అని అనుకొంటూ "సంపాదిస్తూనే ఉన్నాగా చాలదూ?" అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు.

ఏం సరిపోవడంలెండి. అదికాక పైన ఇంకేమీ సంపాదించలేరా—ఆ తాసీలుదారుగారిలాగా" అన్నది.

"అదేమిలే—ఆయనల్లా సంపాదిస్తున్నాడని ఎవరన్నారూ—ఊరుకో—ఊరుకో ఎవరైనా వింటే లేనిపోని రభసవుతుంది."

పోనీలెండి మీ సంగతి చెప్పండి. మీకు పైసంపాదనకు వీలు లేదా?

వీలెందుకు లేదూ - ఏదో రెండు ప్రైవేట్లు చెప్పకొంటే మరో ఇరవై రాకపోవు. కాని అబ్బ అదంతా చాలా అవస్థే. అక్కడ బళ్లో పిల్లలతో అన్ని గంటలు కొట్టుకొని కొట్టుకొని వచ్చి మళ్లా ఇక్కడ చెప్పకోవడమంటే యమయాతనగా ఉంటుంది. అని 'సరే పద వడ్డించు భోజనం చేద్దాం' అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు చొక్కా విప్పి వంకెకు తగిలిస్తూ.

అతను భోజనం చేస్తూ అతను నవ్వుతూ "ఏం విశేషం—ఇవ్వాళ అల్లా ఉన్నావ్" అన్నాడు.

మీనాక్షమ్మ జరిగిన విషయం అంతా చెప్పింది. చెప్పి "ఆవిడ అలాగా నూట ఎనభై పెట్టి చీర కొనేసింది చూశారా!" అన్నది.

అహా - అదా సంగతీ—అని ఒక చిరునవ్వు నవ్వి "పిచ్చిదానా - అటువంటి చీరలు మనకు దేనికీ! అసలు నువ్వు ఏ చీర కట్టుకొన్నా బాగుంటావ్—అసలు బాగుండనివాళ్లు చీరలకోసం తాపత్రయపడతారు" అన్నాడు.

ప్రక్క దులిపి వేస్తూ "ఈ నెల నేనూ ఒక చీర కొనుక్కొంటాను" అన్నది మీనాక్షమ్మ.

అల్లాగే కొనుక్కో. కాదంటే మరో పది ఇస్తాను. మంచిదే కొనుక్కో అన్నాడు—పుస్తకం ఒకటి తెరిచి పడుకొని చదువుకొంటూ.

ఆమె అప్పటికి సంతోషించింది.

ఆ నెల ఫస్టు తారీఖున బియ్యపు కొట్లో కొంత బాకీ ఆపే పెట్టి నాగేశ్వర్రావు ఆమెకో పది రూపాయలు యిచ్చాడు. అల్లాగా ఇచ్చి ఆ పదీ పూడే ఉపాయాలు కొన్ని అన్వేషించాడు. కొన్ని చిల్లర ఖర్చులు తగ్గించుకొన్నాడు.

ఆమె ఆ నెలే కాదు - ఉన్న ముప్పై రూపాయలకు మరో పది వచ్చి చేరినా మరుసటి నెలలో కూడా చీర కొనుక్కోలేదు.

ఒకసారి అతను "అదేమో—చీర కొనుక్కుంటానన్నావ్—కొనుక్కోలేదేం" అని అడిగితే ఆమె వెంటనే సమాధానం చెప్పింది కాదు.

క్షణంలో అతనికి కోపం వచ్చింది.

అంతలో బొమముడి విడిపోయింది.

ఆమెను నెమ్మదిగా మందలించాడు.

ఆమెనీ రెండు నెలలనుండి గమనిస్తూనేవున్నాడతను. ఆమెలో అజ్ఞాతంగా దాగివుండి బాధ పెడుతున్న విషయాన్ని అతను ఇట్టే గుర్తించాడు. "నువ్వు అనవసరంగా పెద్దఎత్తులకుపోబోయి అకారణంగా బాధపడుతున్నావ్—అదిమంచిపని గాదు" అన్నాడు.

మీనాక్షమ్మ కాస్త నవ్వుముఖం పెట్టి "అబ్బే అదేమీ కాదండీ—ఇప్పుడు కట్టుడుచీరలున్నాయి కదా—దేనికి కొనడం అనీ ఊరుకొన్నా" అన్నది.

ఎల్లాగయినా అటువంటిచీర కొనాలని ఎప్పుడో నిశ్చయంచేసుకొని ఆ నిశ్చయాన్ని మనస్సులో గుప్తంగా ఉంచుకొంది.

నాగేశ్వర్రావుకు ఆమెచెప్పినది సంతృప్తికరంగా లేకపోయినా విని ఊరుకొన్నాడు.

ఆమె క్రమంగా తన సొంతఖర్చులు కొన్ని కొంత ప్రయత్నంమీద తగ్గించుకొంది. సాయంకాలం పూట ఇంట్లో కాఫీ పెట్టుకోవడం మాని వేసింది. తరచు పూలుకొనడం తగ్గించింది.

అతని కావిషయంలో కొంచెం కష్టం కలిగి కోపగించుకొన్నాడు.

క్రమంగా కొన్ని నెలలు గడిచినతర్వాత మీనాక్షమ్మ దగ్గరవున్న ముప్పై, ఎనభై రూపాయిలయినాయి. ఆమె అన్నగారు సంక్రాంతిపండక్కు చెల్లెల్నీ బావగార్నీ పిలిచాడు.

"నేను రానులే—ఈసారి నువ్వు వెళ్లిరా" ఆమెను పంపించాడు నాగేశ్వర్రావు.

ఆమె తిరిగి వచ్చేటప్పుడు పండగచీర తెచ్చుకోకపోవడంచూచి నాగేశ్వర్రావు ఆశ్చర్యపోయాడు. తరువాత నెమ్మదిగా అవిషయం ప్రస్తావనకు తెచ్చి అడిగాడు. ఆమె కొంత దాచి కొంత చెప్పింది.

తొట్రుపాటు పడుతూ సమాధానం చెప్పింది. అబ్బే ఏమీ లేదండీ—మాఅన్నయ్య మీరూ వస్తారనుకొన్నాడు. మన ఇద్దరినీ కొట్టుకు తీసుకొనివెళ్ళి మనకు నచ్చినవి కొందామన్నాడట. మరి మీరు రాలేదుగా—అందుకని డబ్బు ఇచ్చాడు. ఇక్కడ కొనుక్కోమని అన్నది మీనాక్షమ్మ.

అతనామాట నమ్మలేదు. అబద్ధమాడిందని అతని కప్పుడే అర్థమయింది. అబద్ధంఆడితే అతికేటట్లు ఆడాలి. ఆడవాళ్ళు కొంతమంది మహాదక్షంగా అబద్ధం ఆడేస్తారు. అబద్ధం ఆడటంకూడా ప్రత్యేకమైన నేర్పే. దీనికిది అబ్బలేదు. అదే మంచిదిలే." అనుకొన్నాడు ఆమెను చూచి నవ్వుతూ.

"అయితే ఇంకేం—భలే ఎత్తువేశావన్నమాట. ఏమాత్రం గిట్టిందే!" అన్నాడు.

"నలభై" అన్నది మీనాక్షమ్మ గర్వంగా సంతోషంగా.

సరే—మంచి లాభమే సంపాదించావే. అని ఒక్కక్షణమాగి "అయితే ఇంతకూ నీ పన్నాగమంతా ఆవిడగారు కొన్న చీరలాంటిది కొనాలని కదూ" అన్నాడు చిరుకోపాన్ని ప్రకటిస్తూ.

మరోక్షణానికి అతనికి నిజంగానే కోపం వచ్చింది. ఆమె అతనికి సమాధానం చెప్పకుండా లోపలకు వెళ్ళింది, పిల్లవాణ్ని అతనిదగ్గిర దింపేసి.

ఆమె పడుతున్న తాపత్రయం అంతా అతనికి స్పష్టంగా అవగతమైంది. ఆమె కల్లాంటి చీరకొని ఇవ్వలేకపోయినందు కో క్షణం బాధపడ్డాడు. అందుకు కారణం తన అసమర్థతే నని అనిపించింది. అబ్బే కాదు అటువంటివి మన కక్కర్లేదు" అనుకొన్నాడు మళ్ళీ. "నువ్విల్లా అనుకొంటున్నావు కాని ఆవిడ కావాలని అంతగా కోరుకొంటున్నప్పుడు పోనీ నువ్వు ఇవ్వగలిగావా!" అని ఎవరో హృదయం చాటున ఉండి అడిగినట్లనిపించింది. "నిజమే" అనుకొన్నాడు నాగేశ్వరావు చివరకు.

అతను తను వ్రాస్తున్న కావ్యం అక్కడే ఆపేసి మరునాడే తన మిత్రులతో తనకూ్కడా ఒకటి రెండు ప్రైవేటు చూసి పెట్టమని అడిగాడు.

* * *

ఆ మాసాంతంలో ఆమెదగ్గిర ఉన్న నూటఇరవై రూపాయలకూ మరో ముప్పైరూపాయలు వచ్చి చేరాయి.

ఆ తరువాత నెలలో మీనాక్షమ్మ రూపాయల నోట్లన్నీ సమంగా లెక్కపెట్టి నూటఏనభై అని ఒక నిట్టూర్పుతో అనుకొని అవి పెట్టిలో పెట్టేసి భద్రంగా తాళం వేసింది పెట్టెకు.

అప్పటి కామె మనస్సు చాలా తేలికయింది. ప్రక్కభాగం ఆవిడమీద ఏర్పడిన అసూయ క్రమంగా తగ్గిపోయింది.

అందువల్లనే ఆమె ఒకరోజు తన యింటికి భోజనానికి పిలిస్తే సంతోషంగా వెళ్లింది.

"ఎందుకండీ ఇప్పుడు భోజనాలూ" అంది మీనాక్షమ్మ. "రేపు నా పుట్టినరోజు పండగండీ" అన్నదావిడ.

ఆవిడ తన పుట్టినరోజు పండగ అంత ఆర్భాటంగా చేసుకోవడం చూచి మీనాక్షమ్మ కొంత ఆశ్చర్యపడినా అసూయపడలేదు.

ఆరోజు మధ్యాహ్నం అంతా వెళ్లిపోయ్యాక కమలాదేవి మీనాక్షమ్మను తన పడక గదిలోకి తీసికొని వెళ్లి నాలుగూ చూపించింది.

కొంతసేపయిన తర్వాత ఆమె బీరువా తీసి తన చీరలన్నీ చూపించింది. ఆవిడ తన ఆధిక్యం అందరూ అంగీకరించి ఆశ్చర్యపడాలని కోరే వ్యక్తి.

మీనాక్షమ్మ కళ్లు చెదిరిపొయ్యాయి.

ఆ చీరలన్నీ కొత్తవీ—పట్టువీ — మేలైనవీ.

వాటిని ఆవిడ ఒకటొకటే తీసి మెల్లగా మీనాక్షమ్మ చేతికిచ్చింది. అంచులు చూడమనీ—పమిట కొంగులు చూడమనీ అంటూ. ఆమె వాటిని ఒక్కక్షణం చూసి నలిగిపోతాయేమో నని భయపడుతూ జాగ్రత్తగా తివాసీమీద పెట్టేసింది.

"ఎప్పుడు కొన్నారండీ ఇవన్నీ" అన్నది.

అబ్బే ఒక్కసారి కొన్నవి కాదండీ—అప్పుడొకటీ అప్పుడొకటీ కొన్నా" అన్నదావిడ.

అవన్నీ చాలామట్టుకు ఖరీదైనవే. వాటిల్లో మీనాక్షమ్మ కళ్లకు తలమానికంగా కన్పించింది ఒక చీర. దాన్ని ఎత్తి తీస్తూ "ఇది మనం ఇద్దరం వెళ్ళినప్పుడు కొన్నదికదండీ"అని మరో క్షణం పొయ్యాక "ఎంతండీ ఇదీ—అప్పుడు చెప్పారుగాని..." అని అడిగింది, ఆ చీర ధర సమంగా కనుక్కొని ఇంకా తన కెంత తక్కువవుతుందో తెలుసుకొందామని అనుకొంటూ.

ఆవిడ పరధ్యాన్నంగా ధర చెప్పి—మరో పదో ఇరవయ్యో పెడితే కాష్మీరు జరీ అంచు చీర వచ్చేది అన్నది తానేదో పొరపాటు చేసి అందు విచారపడుతున్నట్లుగా ముఖం పెడుతూ. మీనాక్షమ్మ ఆవిడవంకనూ చూడలేదు. ఆమె అన్నమాటలూ విననూలేదు. ఆమె ఆ చీరవంకే చూస్తూ మరో అయిదూ—అయిదేగా" అనుకొన్నది.

"చాలాబాగుందండీ ఈచీర" అని మెచ్చుకొన్నది మీనాక్షమ్మ.

ఆవిడ అందుకు గర్వంగా సంతోషించింది. అదే ఆవిడకోరిక. ఆవిడకు అల్లాగా తన చీరలుచూసి

సంతోషించేవాళ్లంటే చాలా ఇష్టం. "అల్లాగా అండీ" అన్నా దావిడ. మరేమీ అనుకోకపోతే—సాయంకాలం ఒకసారి నాకిస్తారూ—మావారికి చూపించి ఇచ్చేస్తా" అని అడిగింది మీనాక్షమ్మ.

"దానికేం భాగ్యమండీ—చూపించండి" అన్నా దావిడ ఆచీర. అతనుకూడా మాచి మెచ్చుకొంటాడని మనస్సులో అనుకొంటూ. ఆమె మళ్లీ ఇల్లా అడిగింది. "ఏమండీ—మీకూ అల్లాంటిచీర కొనుక్కోవాలని ఉందా అండీ" అని అడిగింది మీనాక్షమ్మ మనస్సులో ఉన్న భావాన్ని పసిపడుతూ.

మీనాక్షమ్మ తడబడింది.

"అబ్బే కాదండీ—అరంగు—ఆ ఊదారంగు చీర కొనుక్కుందామని అనుకొంటున్నా" అని అన్నది. ఆమె ఆమాట కొంచెం ఎగతాళిగా అన్నదేమోనని అనుమానపడుతూనే కమలాదేవి కొంచెం గర్వపడింది.

అంతలో కుర్రవాడు నిద్రలేచి ఏడుస్తుంటే మీనాక్షమ్మ తన ఆలోచనల్నీ—ఆచీరల్నీ అక్కడ వదిలేసి దప్పున తనభాగంలోకి వెళ్లిపోయింది.

ఆరోజు సాయంకాలం మీనాక్షమ్మ ముందున్న పంచపాళీలో కూర్చుని భర్త తొందరగా వస్తే బాగుండునని అనుకొన్నది.

ఒకటి రెండుసార్లు లోపలకువెళ్లి టేబిలుమీద ఉన్న ఉల్లిపొర కాగితంలో చుట్టివున్న సిల్కుచీర కేసిచూసి మళ్లీ ముందుగుమ్మంలో నిలబడి ఆవీథి మలుపుకేసి ఒకసారి పంచపాళీక్రింద ఇసకలో గూళ్లు కడుతున్న కొడుకువంక ఒకసారి చూస్తూ చాలాసేపు లేచి ఉండి పోయింది.

అంతలో పోస్టుజమాను వచ్చి ఉత్తరం ఒకటి ఇచ్చివెళ్ళాడు.

ఆమె ఆ ఉత్తరాన్ని చదివి నవ్వుకొంది.

అంతలో కొంచెం కోపగించుకొంది "ఏం పాపం వెళ్ళినప్పటినుంచీ ఒక్క ఉత్తరం వ్రాయించడానికి తోచలేదు" అనుకొన్నది. అది కాత్యాయిని భర్త వ్రాశాడు. ఆమె పురిటికి వెళ్ళి పదిరోజుల క్రిందటే వచ్చిందనీ—రేపో ఎల్లుండో వీలుచేసుకొని వదినగార్ని చూడటానికి వస్తున్నదనీ వ్రాశాడతను.

మీనాక్షమ్మకు పట్టరానంత సంతోషం కలిగింది.

టేబిలుమీద ఉన్న చీరతీసి అలమారలో దాచి దాని స్థానంలో ఆ ఉత్తరాన్ని ఉంచింది. నాగేశ్వరరావు ఆపూట ప్రైవేటుకు వెళ్ళకపోవడంచేత కాస్త పెందరాళే వచ్చాడు. అతనువచ్చి ఆ ఉత్తరం చదువుకొన్నాడు. నవ్వుతూ భార్యతో "చూశావా—మీ కాత్యాయిని వస్తోందట" అన్నాడు.

ఊరికేనే రావడంలేదు. మనకో కోడల్ని కనుక్కొని వస్తోంది.

ఇద్దరూ నవ్వుకొన్నారు.

నీతో పోటీపడిందన్నమాట. వచ్చాక తెలుస్తుంది కాబోలు మళ్ళీ—ఇంకా తాను వెనకపడానని" అన్నాడు నాగేశ్వరరావు.

ఆమె ముసిముసి నవ్వులు ఒలకపోసింది. భోజనానంతరం భర్తతో ఆ చీర ప్రస్తావన తెచ్చి దాన్ని చూపించడానికి అవకాశంకోసరం కాచుకొంది మీనాక్షమ్మ. మృదుపరిష్వంగానంతరం మీనాక్షమ్మ బుగ్గలు తడుముకొంటూ దూరంగా జరిగి అవతలకు వెళ్ళి అలమారలోంచి తీసి ఆ చీర అతనికి చూపించిస్తూ—"చూడండీ ఈ చీర బాగుందా" అని అడిగింది నవ్వుతూ.

"అయితే అప్పుడే కొనేశావన్నమాట!" అన్నాడు.

లేదు. ఈ చీర ఆవిడదీ. మీకు చూపిద్దామని తెచ్చా బాగుందా?"

సరే—ఇంకేం రేపే ఆ అయిదూ ఇస్తాను కొనుక్కో అన్నాడు నాగేశ్వరరావు.

అలా అని అతను మరోక్షణం పొయ్యాక "రేపో ఎల్లుండో కాత్యాయిని కూడా వస్తుందిగా. ఆవిడ వచ్చాక ఆమెతో కలిసివెళ్లి కొని తెచ్చుకుందువు గాని సరేనా?" అన్నాడు.

ఆమె సంతోషంగా సరేనంది. కాత్యాయిన్ని కూడా ఒక్కసారిగా ఆశ్చర్యపరచవచ్చని అనుకొంటూ.

అంత డబ్బు—ఒక్క చీరకు ఖర్చు కాబోతోందే అని కొంత మనస్సులో మథనపడ్డా ఆమెకంత సంతోషం—సంతృప్తీ కలిగింపబోతున్నానుగదా అని ఆనందించాడు నాగేశ్వరరావు కొంత ప్రయత్నంమీద.

ఆమె అప్పటికప్పుడే ఆ చీర పట్టుకొని వెళ్ళి ఆవిడకు ఇచ్చేసి "మావారు కూడా ఈ చీర బాగుందన్నారండీ" అని చెప్పి వచ్చేసింది మీనాక్షమ్మ.

* * * *

మీనాక్షమ్మవాళ్లు అనుకుంటున్నట్లుగానే కాత్యాయిని మరో రెండు రోజులకే వచ్చింది. ఆమె రావడం ఆ యింటికి పండగ వచ్చినట్లయ్యింది.

మీనాక్షమ్మ కోడల్ని ఎత్తుకొని పదే పదే ముద్దాడితే కాత్యాయిని అల్లుణ్ని ఎత్తుకొని క్రింద దింపలేదు.

మీనాక్షమ్మ కోడల్ని ఎత్తుకొని భర్తదగ్గిరకు వెళ్లి అతనికి ఎత్తుకోమని ఆపిల్ల నిస్తూ చూడండీ— "మనవాడికి చక్కని పెళ్లామే దొరికిందండీ"అన్నది. అని దూరంగా పిల్లవాణ్ని ఎత్తుకొని నిల్చున్న కాత్యాయినితో "ఏమే కాత్యాయినీ—నిజంగా మావాడికిచ్చి చేస్తావుటే?" అన్నది నవ్వుతూ నిష్కపటంగా అమాయకంగా.

ఒసేయ్ — వెఱ్ఱిబాగుల్దానా. నువ్వు కాస్త బెట్టుగా ఉండాలి. మనమే అల్లాగా అడిగితే పల్చనయిపోతామ్" అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు.

ఓహో అల్లాగా - అయితే అన్నగారీ మధ్య కాస్త బెట్టు నేర్చుకొన్నారన్నమాట—ఈమాటు ఆడపిల్ల పుడితే తెలిసివస్తుంది అన్నయ్యగారి పని.

అని మీనాక్షమ్మవంక తిరిగి "ఏమమ్మోయ్ మా అమ్మాయిని చేసుకోదల్చుకొనేవాడు మాకో అర్జీ పెట్టుకోవాలి" అన్నది నవ్వుతూ. అహో— అల్లాగేం పాపం. మా అబ్బాయి కావాలనుకొన్న పిల్ల తల్లీ—తండ్రీ ఇద్దరూ కలసి కట్నాలూ కానుకలూ పట్టుకొని మా గుమ్మంలో పడిగాపులు కాయాలి" అన్నది మీనాక్షమ్మ. ఓహోహో—భలే గడుసుతనం నేర్పిందే వదినగారు." అన్నది కాత్యాయిని.

"గడుసుతనమే కాదు—పెద్దఎత్తులే వేస్తోంది" అన్నాడు నాగేశ్వర్రావు.

ఆ ఆడవాళ్ళిద్దరూ వంటఇంట్లోకి దారితీసి ఓహో అంటే ఆహా అనుకొంటూ పిల్లల్ని ఎత్తుకొని లోపలకు వెళ్ళారు.

ఆ మరునాడు ప్రొద్దుట నాగేశ్వర్రావు మామూలుగా బడికి వెళ్ళాక మీనాక్షమ్మ ఏమే బజారు వెళ్లి వద్దాం వస్తావా? అని అడిగింది కాత్యాయిన్ని.

"ఏం ఉగ్గుగిన్నెలు కొనాలా"

మీనాక్షమ్మ అంతలో సిగ్గుపడింది. అంతలో సిగ్గుతెరను ముఖంనుండి తప్పించుకొని "అవన్నీ ఆడబిడ్డల బాధ్యతలు" అన్నది." అయితే ఇంకేం కాస్త బస్తీనీరూ—భర్త యింటి తిండీ వంటబట్టిందన్నమాట. ఆడబిడ్డనికూడా లెక్కలేకుండా మాటకుమాట అనేస్తున్నావ్" అని మరోక్షణ మయ్యాక పిల్ల దాన్ని ఒళ్లోకు తీసుకొంటూ అయితే ఇప్పుడు చెప్పూ—ఎందుకూ బజారుకు?" అని అడిగింది కాత్యాయిని.

మీనాక్షమ్మ నిముషంలో నిజమంతా చెప్పేసింది. ఒకసారి లేచి ప్రక్కభాగంలోకి వెళ్ళి ఆ చీర తెచ్చి కాత్యాయినికి చూపించి తిరిగి ఇచ్చేసి వచ్చింది.

కాత్యాయినికి క్రమక్రమంగా కోపంవచ్చింది. కాసేపు ఆమెవంక తీక్షణంగా కోపంగా చూసింది.

ఇదేమా అని ఆశ్చర్యపోయింది మీనాక్షమ్మ.

"డబ్బుతీసి చూపించు ఎంతవుందో" అన్నది

కాత్యాయిని పిల్లకు మరోవైపు పాలుఇస్తూ. మీనాక్షమ్మ డబ్బు ఆమె ఎదురుగానే లెక్కపెట్టి ఆపర్సు ఆమె ఎదురుగానే పెట్టింది. కాత్యాయిని ఆపర్సు గబుక్కున అందిపుచ్చుకొని ఒళ్లో పెట్టుకొని "అన్నయ్య తెలియకుండా చేస్తున్నావన్నమాట ఈపనంతా" అని అన్నది. అబ్బే—వారికి తెలుసును. అదంతా వారిచ్చిందే అన్నది మీనాక్షమ్మ నెమ్మదిగా.

"ఏంకాదు. ఒకవేళ అయ్యేవుంటే నువ్వు ఇమ్మని పోరుపెట్టి ఉంటావు" అన్నది కాత్యాయిని.

మరోక్షణమాగి ఆమె మళ్లీ ఇల్లా అన్నది.

ఏమమ్మా వదినా — నీ కీమధ్య మతేమైనా పోయిందా ఏమిటే — ఎవరు చెప్పారమ్మా నీకీపని చెయ్యమనీ— చెప్పినవాళ్ల సంగతి అల్లాఉండనియ్— అసలు నీకెల్లా జ్ఞానంలేకుండాపోయిందీ — మనమేమైనా జమీందార్లమూ కలక్టెర్లమూ — పోనీ ఆఖరికి ఓ తాసీలుదారిగారిభార్యయైనా కాదే. పైగా పిల్లల్ని కంటున్నదానివికదా—నీకీమాత్రం తెలియనక్కర్లా—ఓగుడ్డముక్కకు నూటఎనభై తగలేస్తామా మనబోటివాళ్లం—ఎవరోపిల్లా పాపాలేనివాళ్లలాగా. ఆకాస్తా చేతిలోఉంటే ఎంత నిబ్బరంగా ఉండొచ్చూ— ఏదైనా అవాంతరంవచ్చినా ఆదుకోవచ్చని. అయినా తెలియకడుగుతా నీకింత గర్వ మెప్పుడొచ్చిందే! అంటూ కాత్యాయిని స్వతంత్రంగా నాల్గు చీవాట్లు పెట్టింది.

చీవాట్లన్నీ మీనాక్షమ్మ నోరెత్తకుండా తిన్నది. ఆమె యధార్థంచెప్పిందని ఆ మీనాక్షమ్మకు నిశ్చయంగా తోచింది.

"నామంచికే చెప్పింది" అనుకొంటూ అన్ని చీవాట్లూ అయ్యేదాకా ఆమె నోరు మెదపలేదు. చివరకు మీనాక్షమ్మ ఆలోచనల్లోపడి తెప్పరిల్లి "అవునే కాత్యాయినీ నువ్వన్నదే బావుంది. సరేగాని యింతకష్టపడి పోగుచేసినసొమ్ము ఆయనగారికి గనక తిరిగిఇచ్చేస్తే అనవసరంగా ఇట్టే ఖర్చయిపోతుంది. ఈమధ్య ఆయన కిల్లీలూ సిగరెట్లూ—కాఫీలు కాస్త తగ్గించారు" అంటూ ఆమె తను ఆ సొమ్ము కూడబెట్టినవిధానం అంతా సమగ్రంగా చెప్పింది. మొత్తంమీద చాలా పెద్దపట్టు పట్టావే—" అన్నది కాత్యాయని ఆవిడ చేసిన కృషిని అభినందిస్తూ.

ఆరోజు సాయంకాలం కాత్యాయినే మీనాక్షమ్మను వెంటబెట్టుకొని వెళ్లింది బజారుకు.

"ఎక్కడికే—అని గానీ—ఎందుకే అని గానీ అడగడానికి మీనాక్షమ్మకు ధైర్యం చాలక ఊరుకొంది.

సిల్కు చీర

కాత్యాయిని సరాసరి ఆమెను వెండికొట్టుకు తీసుకొని వెళ్లింది.

వాళ్ళిద్దరూ వెళ్లేటప్పుడూ వచ్చేటప్పుడూ నడిచే వచ్చారు.

*   *   *   *

ఆరాత్రి భోజనాలప్పుడు కాత్యాయిని దగ్గర వుండి మీనాక్షమ్మచేత నాగేశ్వరరావుకు వడ్డింపించింది.

మీనాక్షమ్మ నెయ్యి వడ్డిస్తూండగా ఆ కంఠం పైన కొంచెం ముందుకు తూలి-తిరిగి కంఠాన్ని అంటుకొని అందంగా తళతళా మెరుస్తున్న గొలుసువంక చూశాడు నాగేశ్వరరావు. "ఎవరి దదీ—కాత్యాయినిదా అది" అని అడిగాడు కాదేమో అని అనుమానిస్తూనే.

"కాదు" అన్నది మీనాక్షమ్మ నవ్వుతూ. నాగేశ్వరరావు కొంచెం ఆశ్చర్యపోయాడు.

అందుకు కాత్యాయిని సంతోషిస్తూ "అవునండీ—అది ఆవిడదే. ఇవ్వాళే కొన్నాం. బాగుందా" అని అతను సమాధానం చెప్పకముందే లోపలకు వెళ్లి ఒక వెండిపళ్లెం—అందులో ఒక వెండి కొమ్ము చెంబూ పెట్టుకొని తిరిగి వచ్చింది.

అతనవన్నీ చూచి సంతోషిస్తూ "అయితే ఇదంతా మీ పనన్నమాట" అన్నాడు.

అవునండీ - నేనా చీర కొందామంటే వద్దని మీ చెల్లాయిగారు ఇల్లా ఖర్చుపెట్టారు. మొత్తంమీద ఆ డబ్బు ఖాళీ" అన్నది మీనాక్షమ్మ నవ్వుతూ.

కాత్యాయిని కొంతసేపయిన తర్వాత ఇల్లా అన్నది "చూడు వదినా—ఇవైతే నాల్గుకాలాలపాటు పడిఉంటాయి. విలువా ఉంటుంది. ఉపయోగమూ వుంటుంది. అదల్లా ఉంచు-మరో విషయం చెప్పనా" ఎప్పుడైనా ఏదైనా అవాంతరంగా డబ్బు అవసరమైతే ఇవి తాకట్టుపెడితే తేలిగ్గా అరవయ్యో డెభ్భయ్యో వస్తాయి. ఆ చీర అయితే ఇట్టే పోతుందీ—తాకట్టుకూ పనికిరాదు. అయినా ఆ మెరుపులు మనకు దేనికమ్మా!"

కాత్యాయిని అనుభవజ్ఞతకూ—జాగ్రత్తకూ ఆశ్చర్యపోతూ అనందించాడు నాగేశ్వరరావు.

"ఈసారి పురిటికి వదినగార్ని మా యింటికి తీసికెళతానండీ అన్నగారూ" అన్నది కాత్యాయిని.

అతను చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకొన్నాడు భార్య వంక చూస్తూ.

అతను భోజనం చేసివెళ్ళి హాల్లోవున్న కుర్చీ బల్లా అవీ తీసికొనివెళ్ళి ముందుగదిలో సర్దాడు. తన ప్రక్క తీసికొని ఆ గదిలోనే పరుచుకొన్నాడు. ఆడవాళ్ళిద్దరూ ఆ హాల్లో పడుకోడానికి సావకాశం చేకూరుస్తూ.

భోజనా లయ్యాక వంటయింటి తలుపు తాళం వేసి కాత్యాయిని అన్నగారికి మంచి నీళ్లూ తాంబూలమూ పంపింది.

మీనాక్షమ్మ అంతకాలంగా తన్ను వేధించిన అర్థంలేని అకారణమైన బాధ అంతంకాగా నిశ్చింతగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ—వాలుజడలోని పువ్వులు సద్దుకొంటూ అతను కూర్చున్న కుర్చీదగ్గరకు వచ్చి తాంబూలం అందించి పొంకంగా పల్కరించింది.

అతను ఆమెవంక చూసి చిరునవ్వు నవ్వాడు. పుస్తకం మూసేసి బల్ల ముందుకు జరిపి ఆమెదగ్గరగా ఎదురుగా వచ్చాడు.

ఆమె నెమ్మదిగా వెనక్కి జరిగి ముక్కుమీద వేలు వేసుకొని నవ్వుతూ నిలబడింది.

ఆమె ఏదో అన్నట్లనిపించిం దతనికి.

అతను ఆహా అల్లాగా అన్నాడు.

సరసకావ్యంలంటి చమత్కారాన్ని విని ఆనందంతో విశాలమై—రసమయమై ప్రశాంతమైన ట్లనిపించింది అతనిహృదయం. అతనక్కడే నిలబడ్డాడు.

ఆమె మెల్లగా హంసలా హాల్లోకివెళ్లి తలుపు వేసుకొంది.

ప్రక్కగదిలోనుంచి వినపడుతున్న గుసగుసలూ పకపకలూ వింటూ నిద్రపోయాడు నాగేశ్వరరావు.

మరునాడే కాత్యాయిని ప్రయాణమై మీనాక్షమ్మ సామాను సద్దింది.

బండిలో సామాను సద్దాకకూడా మీనాక్షమ్మ వెనక్కువచ్చి భర్తతో ఏదో చెప్పబోయి సిగ్గుపడి ఓ క్షణం నిలబడింది.

రావమ్మా వదినా—కూతుర్ని ఎత్తుకొని వేగిరం వచ్చేద్దువుగాని లే. రా రా. అని పిల్లల్నిద్దర్నీ బండీలో కూర్చోబెట్టి తనూ ఎక్కింది!